

XIV d

II/21d

in kompletu!

Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU

GEOGRAFIJA POPLAVNIH PODROČIJ NA
SLOVENSKEM

Prebivalstvo, poselitev in promet
na Ljubljanskem barju

Milan Orožen Adamič

Ljubljana, 1982

VSEBINA

	stran
1. Uvod	4
2. Prebivalstvo in poselitev Ljubljanskega barja	12
PREBIVALSTVO, POSELITEV IN PROMET NA LJUBLJANSKEM BARJU	
2.1.1 Oris prirodno geografskih enot in lega naselij v območju Ljubljanskega barja	24
2.1.2 Omrežje centralnih krajev v območju Ljubljanskega barja	31
2.1.3 Širjenje Ljubljane na "barje"	36
2.1.4 Vrhnika in Grosuplje	40
2.2 Poskus oblikovanja modela poselitve Ljubljanskega barja	42
Naloga: GEOGRAFIJA POPLAVNIH PODROČIJ NA SLOVENSKEM	
2.2.1 Parametri modela poselitve	44
2.2.2 Medsebojni odnosi v modelu poselitve	47
2.2.3 Analiza prebivalstva po območjih poselitve	50
2.2.4 Agrarno prebivalstvo	61
3. Oris prometnega omrežja na Ljubljanskem barju	76
4. Zaključek	87
5. Literatura	92
Avtor: mag. Milan Orožen Adamič	
Geografski inštitut Antona Melika	
Znanstvenoraziskovalni center SAZU	

Ljubljana, maj 1982.

VSEBINA

	stran
1. Uvod	4
2. Prebivalstvo in poselitev Ljubljanskega barja	12
2.1. Prebivalstvo v območju Ljubljanskega barja	14
2.1.1. Oris prirodno geografskih enot in lega naselij v območju Ljubljanskega barja	24
2.1.2. Omrežje centralnih krajev v območju barja, Ljubljanskega barja	31
2.1.3. Širjenje Ljubljane na "barje" vodni pogon, ter	34
2.1.4. Vrhnika in Grosuplje	40
2.2. Poskus oblikovanja modela poselitve Ljubljanskega barja	42
2.2.1. Parametri modela poselitve in celovito obravnava	44
2.2.2. Medsebojni odnosi v modelu poselitve ter nase	47
2.2.3. Analiza prebivalstva po območjih poselitve	50
2.2.4. Agrarno prebivalstvo in naselja v njegovem obrobju	61
3. Oris prometnega omrežja na Ljubljanskem barju	76
4. Zaključek	87
5. Literatura	92

v Barje. Posidanih je vedno več površin, ki danes zlasti ob številnih pripravah nekontrolirane gradnje vedno bolj presegajo okvirje rasti Ljubljane, postavljene v urbanističnih načrtih ali drugih dokumentih in tako segajo vedno globlje v območje, kjer lahko pričakujemo poplave.

PREDGOVOR

Ljubljansko barje je eno največjih poplavnih območij v Sloveniji. V okvirih zastavljene metodologije geografskega proučevanja poplavnih področij v Sloveniji (Radinja in drugi 1974) smo si delo razdelili tako, da je dr. Milan Šiferer proučil geomorfološke značilnosti Ljubljanskega barja, Marko Kolbezen melioracije in regulacije na Barju, Milan Natek izrabo tal in obrate na vodni pogon, ter mag. Milan Orožen Adamič razvoj poselitve in prebivalstva s prometnim omrežjem, to je del proučevanj, ki je pred vami.

V želji, da bi čimbolj vsestransko in celovito obravnavali razvoj kolonizacije, poselitve, prebivalstva ter naselij, smo poleg naselij v neposrednem poplavnem območju Barja v proučevanje vključili tudi naselja v njegovem obrobju, to je naselja, ki so z Barjem v tesni prostorski neločljivi soodvisnosti. Ljubljana se sicer počasneje, kot v drugih delih mesta širi na svojem južnem obrobju in to vedno globlje v Barje. Pozidanih je vedno več površin, ki danes zlasti ob številnih primerih nekontrolirane gradnje vedno bolj presegajo okvirje rasti Ljubljane, postavljene v urbanističnih načrtih ali drugih dokumentih in tako segajo vedno globlje v območje, kjer lahko pričakujemo poplave.

in Barja, kot razmera teško prehodnega območja. Ljubljana, ki se ovija okrog Ljubljanskega Grada kot naravni obrambni vodni jarek, je imela v srednjeveški obliki organizacije mesta izredno pomembno obrambno funkcijo.

I. U V O D

Ljubljanice in hidrografskih razmer na njej nam dobro ilustrira Valvazor (1689).

Ljubljansko barje, kot zaokrožena prirodno geografska enota, ima s svojimi značilnostmi svojsko vlogo in pomen v razvoju osrednje slovenske Ljubljanske kotline. Ljubljana, republiško središče, je bil v preteklosti in je prav tako tudi še danes tesno povezan s stanjem razmer na Ljubljanskem barju. Ljubljana leži na stičišču naslednjih velikih prirodno geografskih enot: na severu se mesto razteza na prodne akumulacijske ravnine Ljubljanskega polja, ki jih je oblikovala Sava s pritoki, na vzhodu in zahodu je naslonjena na eni strani na zadnje obronke Posavskega hribovja in na drugi strani na obronke Polhograjskih Dolomitov. Na južni strani mesta se razteza obsežno Ljubljansko barje z vsemi svojimi značilnostmi. Še v širšem smislu je prav tu stik med alpskim in dinarskim gorskim sistemom. Stičišče teh med seboj tako različnih prirodno geografskih enot je imelo pomemben vpliv v nastajanju, razvoju in zgodovini mesta Ljubljane. Zanimivo je, da je Ljubljana zrasla ob Ljubljanici in ne ob Savi, kjer je stik med temi močno različnimi prirodno geografskimi enotami bolj neposreden kot ob Savi. Po Ljubljanici preko Barja je možna plovba, ki je bila zlasti nekdanj zelo pomembna. Za nastanek srednjeveškega mesta je bila izredno važna tudi obrambna funkcija Gradu in Barja, kot razmeroma težko prehodnega območja. Ljubljana, ki se ovija okrog Ljubljanskega Gradu kot naravni obrambni vodni jarek, je imela v srednjeveški obliki organizacije mesta izredno pomembno obrambno funkcijo.

Pomen Ljubljane in hidrografskih razmer na njej nam dobro ilustrira Valvazor (1689).

"Čeprav Ljubljana sama po sebi ni velika, je vendar čisto narasla do presenetljive višine. Tako se je jeseni leta 1190 zaradi tri tedne trajajočega deževja tako razlila, da so morali po vsem mestu s čolni voziti. Na mnogih krajih se je voda dvignila do zadnjih oken in za mesto je nastala nepopisna škoda. Nič manjša ni bila škoda leta 1537, ko je bilo treba iz velikih hiš skozi zgornja okna stopati v ladje. Da leta 1589 je Ljubljana zaradi stalnega dežja in snega tako narasla, da je na večer o vseh svetih odnesla veliko hiš in ljudi v njih do Brega, kjer so jih rešili".

O tem, kako sta bila Ljubljana in Ljubljansko barje pomembna za Ljubljano, nam govori tudi naslednji odlomek Valvazorja (1689).

"Kako naj bi se Ljubljana speljala okoli Građu in grad z mestom Ljubljano utrdil ter s tem izsušilo močvirje med Ljubljano in Igom, o tem sta dva skušena stavbenika in vodna mojstra sestavila poročilo v juliju leta 1554 ..." in naprej.

"Čeprav reka sama na sebi ni velika, ker nima padca in jo zgradbe v mestu Ljubljani tako rekoč zapirajo, zajezujejo in jo skoraj kakor jez ovirajo, je vendar do Vrhnike tako globoka, da se da voziti po njej gor in dol z velikimi ladjami, ki nosijo po tristo centov blaga. Omembe je še vredno, da sega plovnost reke le do izvira na Vrhniki, ne pa pod

Ljubljano, ker preprečujejo to mlini, jezovi, otoki in vodne globine.

Močvirje, ki se razteza štiri milje v dolžino in tri v širino, bi se najlepše dalo izsušiti z umetnimi jarki, kakor na Holandskem; tako bi se moglo spremeniti v najlepšo zemljo, tudi blizu mesta, kjer je voda zajezena. Čeprav bi tu voda morala nekoliko pasti, bi to prav malo znašalo, zakaj ves močvirnat svet leži skoraj vodoravno in bi torej reka tako in tako ostala plovna. Če namreč voda tako naraste, da se v Ljubljani za seženj nad navadno višino dvigne, stoji tri ali štiri milje naokoli kakor jezero. Tako bi se dal napraviti tu lep ribnik, ki bi obsegal tri milje. Sicer pa je nekoč že Wolffgangus Markovič, bivši deželni pisar na Kranjskem, izrazil svoje mnenje, kako bi se z umetnim kanalom skozi gorovje utegnilo izsušiti močvirje; svoj predlog je zajel v petnajst poglavij in ga spravil na papir..."

Ilovica in Hauptmanca, Volar in Med vodami ter Rjava jelša so bile okoli leta 1750 tako grezovite, neprehodne, da je bil človek s svojimi gospodarskimi interesi na njih oviran in so ležale skoraj brez vsakršne koristi (Vrhovnik, 1933, 27). Hochenwart (1838) v prvem stavku svoje razprave pravi: "Neprijetnosti, ki jih je povzročala bližina barja prebivalcem soseščine, je občutil slehernik". Nadalje nam pripoveduje o mahu, ki je bil na Hauptmancah, pod katerimi je stala voda, da se je pod človekom kar vse gugalo in treslo, če je hodil tod.

Sl.1 Pogled iz Sv. Lovrenca na južni strani Ljubljanskega barja proti Plešivici na poplavljenem Barje 3.1.1982. Foto Milan Orožen Adamič.

Sl.2. Pogled iz Sv. Lovrenca na poplavljenem Ljubljansko barje proti Ljubljani (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

Ljubljanskem barju, ki je zelo spremenila njegovo podobo (Kopacin 1934). Najstarejši posegi v ureditev Ljubljanskega

Pred izgradnjo Gruberjevega prekopa so bile poplave v Ljubljani in zlasti v njenih južnih delih v Krakovem in Trnovem zelo pogoste. To nam dobro ilustrira Vrhovnik (1933, 128) v kroniki o vremenskih nezgodah iz katere za ilustracijo navajamo le nekaj najbolj značilnih primerov:

vedno večje ali manjše poplave, s katerimi bomo morali računati tudi v prihodnje. Po izgradnji Gruberjevega prekopa se stari ljudje niso spominjali tolikšne. Noč in dan je deževalo, kakor bi se odprle zatvornice neba. V Krakovem in Trnovem so stale hiše pod vodo, ponekod so se vozili s čolvalnih jarkov, ki jo je treba stalno in skrbno vzdrževati. ni do njih. Breg je bil ves poplavljen...

Navkljub vsem prizadevanjem so se in se še vedno pojavljajo 1710. Ob dolgem deževju sta preplavili Ljubljana in Gradaščica del Ljubljane, da so se Krakovci vozili s čolni od hiše do hiše ...

1895. V jeseni velika povodenj. Voda je stala 13 dni. Kakor Danes sta Krakovo in Trnovo varna pred poplavami, ki segajo daleč je segal gledalec z Grada pogled, sama voda, iz katere so bili vidni le še drevje in slemena hiš; o Ižanski

Vrhovnikova (1933) kronika nam pripoveduje, da skoraj ni bilo leta, ko ne bi bile na Barju večje ali manjše povodnji. Tako je še danes, le s to razliko, da je obseg povodnji manjši kot je bil pred regulacijami. Na naši karti je vrisan obseg velikih poplav kot jih beležimo v zadnjih desetletjih.

v podstrešja, drugi so se zatekli v novo šolo, nekateri v Mnogo kasneje v letih 1772-1780, ko so zgradili Gruberjev prekop, je bila uresničena zgoraj omenjena zamisel. Začela se je modernejša doba večjih hidrotehničnih posegov na Barjani na rotovš prositi pomoči. Magistrat je poslal na Mah Ljubljanskem barju, ki je zelo spremenila njegovo podobo vse svoje čolne, da se je rešilo nekaj bolnikov. Tudi živino (Kopatin 1934). Najstarejši posegi v ureditev Ljubljanskega so spravili na varno. Ker je niso mogli vkrcati, so jo pri-

barja in Ljubljance segajo še v rimsko dobo (Melik, 1963). V stoletjih je bilo izdelanih mnogo načrtov in opravljena številna dela z namenom, da bi se izboljšale hidrografske razmere na Ljubljanskem barju in barje izsušilo. Vse regulacije in melioracije so bile le deloma uspešne, saj so še vedno večje ali manjše poplave, s katerimi bomo morali računati tudi v prihodnje. Po izgradnji Gruberjevega prekopa in z začetki kolonizacije osrednjega dela Barja po letu 1830 (Melik, 1927), je bila postopoma zgrajena mreža osuševalnih jarkov, ki jo je treba stalno in skrbno vzdrževati.

Navkljub vsem prizadevanjem so se in se še vedno pojavljajo poplave, ena največjih je bila leta 1895 (Vrhovnik 1933, 135).

1895. V jeseni velika povodenj. Voda je stala 13 dni. Kakor daleč je segal gledalcem z Grada pogled, sama voda, iz katere so bili vidni le še drevje in slemena hiš; o Ižanski cesti ni bilo sledu. - Okt. 28. Ljubljanka je dosegla pri Šentjakobskem mostu 3,10 m nad ničlo, naslednjega dne celo 3,20 m. Stari ljudje so trdili, da take povodnji ni bilo od leta 1851. V stanovanjih Črne vasi in drugod je stala voda po 1 do 2 m visoko. Prebivalci so se umaknili, nekateri v podstrešja, drugi so se zatekli v novo šolo, nekateri v Kurjo vas, v Rudnik in drugam. V Lipah na cesti je stala voda 2,5 m visoko. - Okt. 28. Ob treh zjutraj so prišli Barjani na rotovž prosit pomoči. Magistrat je poslal na Mah vse svoje čolne, da se je rešilo nekaj bolnikov. Tudi živino so spravili na varno. Ker je niso mogli vkrcati, so jo pri-

vezali za čolne in je potem čvrsto plavala za njimi. Magistrat je delil barjanom tudi živež. - Nov. 6. Voda je toliko odtekla, da je bil promet na barskih cestah zopet mogoč, le v gornjem delu Črne vasi in v Lipah je še stala voda. Škoda je znašala približno 10.000 gdi.; bila je večja kakor l. 1888. Uničena sta bila krompir in repa. Žito, kar ga je dosegla voda, je pognelo kali in je bilo porabno samo za živino. Voda je odplavila mnogo krme, šote in drv. Znatna je bila škoda pri poslopjih, kar so se lesene podnice radi dolge moče napele in vzdignile. Mostiči so bili večinoma ali vsaj deloma razdrti.

Sl.3. Poplavljen Ljubljensko barje 3.1.1982 v Črni vasi. To je bila ena največjih poplav v zadnjih desetletjih, ki je na karti označena z obsegom izjemno velikih poplav(3.1.1982).Foto Milan Orožen Adamič.

Sl.4. Poplavljen neasfaltiran del ceste iz Črne vasi v Lipe. Marsikje je bil dostop mogoč le z visokimi škornji in čolmi(3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

vezali za čolne in je potem čvrsto plavala za njimi. Magistrat je delil Barjanom tudi živež. - Nov. 6. Voda je toliko odtekla, da je bil promet na barskih cestah zopet mogoč, le v gornjem delu Črne vasi in v Lipah je še stala voda. Škoda je znašala približno 10.000 gdl.; bila je večja kakor 1.1888. Uničena sta bila krompir in repa. Žito, kar ga je dosegla voda, je pognalo kali in je bilo porabno samo za živino. Voda je odplavila mnogo krme, šote in drv. Znatna je bila škoda pri poslopjih, ker so se lesene podnice radi dolge moče napele in vzdignile. Mostiči so bili večinoma ali vsaj deloma razdrti.

V tem obdobju se je povečalo število prebivalstva v naselju. Velika povodenj je bila septembra 1933 (Melik, 1934) o kateri so bili napravljeni prvi in zanimivi zračni posnetki. Po obsegu je bila ta povodenj podobna oni iz leta 1895. Podobna, sicer nekoliko manjša zadnja velika povodenj je bila od 2-5 januarja 1982 (fotografije).

Vilne nove stavbe večinoma neagrarnega prebivalstva. Vzporedno s procesom deagrarnizacije je prišlo do močnega razseljevanja nekdanjih vasi. Čeprav je Ljubljansko barje, osiroma njegovo neposredno obrobje, manj primerno za gradnjo, so se naselja znatno povečala. Res je, da na Barju ni veliko možnosti za izgradnjo večnadstropnih zgradb ali večjih industrijskih obratov in to zaradi problemov s temeljenjem. Močno se je razmahnila takojmenovana individualna gradnja večinoma enodružinskih stanovanjskih hiš.

II. PREBIVALSTVO IN POSELITEV LJUBLJANSKEGA BARJA

V zadnjih desetletjih, pred drugo vojno, zlasti pa po njej, je Ljubljana izredno hitro naraščala in se je razraščala tudi na jug v neposredno območje Ljubljanskega barja. Na karti, ki prikazuje bruto zazidane površine okrog leta 1910 in 1971, je viden realen obseg povečanja Ljubljane in ostalih naselij v območju Ljubljanskega barja. S podrobnim planimetriranjem bruto zazidanih površin smo ugotovili, da se je obseg naselij v območju Ljubljanskega barja med letom 1910 in 1971 povečal za okrog 100 % (indeks 200,51). V tem obdobju se je povečalo število prebivalstva v naseljih na Ljubljanskem barju za 170 %. Razliko razmeroma manjše rasti bruto zazidanih površin napram povečanju števila prebivalstva v opazovanih naseljih si razlagamo z razmeroma ekstenzivn. ^{o izrabo zemljišča} kmetijskih objektov. V okvirih ali v neposrednem obrobju starih agrarnih naselij so zrasle številne nove stavbe večinoma neagrarnega prebivalstva. Vzporedno s procesom deagrarnizacije je prišlo do močnega razslojevanja nekdanjih vasi. Čeprav je Ljubljansko barje, oziroma njegovo neposredno obrobje, manj primerno za gradnjo, so se naselja znatno povečala. Res je, da na Barju ni veliko možnosti za izgradnjo večnadstropnih zgradb ali večjih industrijskih obratov in to zaradi problemov s temeljenjem. Močno se je razmahnila takoimenovana individualna gradnja večinoma enodružinskih stanovanjskih hiš.

2.1 Prebivalstvo v območju Ljubljanskega barja

Podatke o številu prebivalstva v območju Ljubljanskega barja smo zbrali po naseljih. Ob zbiranju in analizi podatkov smo našli na težavo, katera naselja naj upoštevamo in katera ne. Zaradi čim boljše predstavitve obravnavanega območja smo se odločili, da ne bomo upoštevali le naselij, ki so izključno v območju Barja, temveč tudi naselja, ki leže v neposrednem obrobju Ljubljanskega barja. Še posebej nas je k temu vodila ugotovitev, da je večina naselij

Sl.5. Poplavljena cesta iz Črne vasi v Lipe(3.1.1982).
Foto Milan Orožen Adamič.

Sl.6. Iška je prestopila bregove in se razlila čez cesto (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

s skupno številko in to zato, ker je nastala celitev Ljubljane na občine Šale po drugi vojni. V preglednih tabelah je prikazano in v nadaljevanju analizirano 112-letno obdobje v 11 popisih od leta 1869 do zadnjega popisa leta 1981.

2.1. Prebivalstvo v območju Ljubljanskega barja tudi prebivalce Ljubljane leta 1981 bilo skupaj 256.498 prebivalcev. Podatke o številu prebivalstva v območju Ljubljanskega barja smo zbrali po naseljih. Ob zbiranju in analizi podatkov smo naleteli na težavo, katera naselja naj upoštevamo in katera ne. Zaradi čim boljše predstavitve obravnavanega območja smo se odločili, da ne bomo upoštevali le naselij, ki so izključno v območju Barja, temveč tudi naselja, ki leže v neposrednem obrobju Ljubljanskega barja. Še posebej nas je k temu vodila ugotovitev, da je večina naselij razen Črne vasi in Lip tega tipa. Po drugi strani nas na kratko orisana tesna povezava Ljubljane z Ljubljanskim barjem navaja na to, da so vsa ta naselja v neposrednem obrobju Ljubljanskega barja, ki deloma ponekod tudi segajo na Barje v svojem razvoju vedno bila tesno povezana z njim. S podobnim problemom se je srečal tudi Lah (1965), ki je ugotovil, da naselij ne moremo opredeliti zgolj s fizično mejo barja, da tudi dejavnost prebivalstva ni omejena zgolj na prostor kotline ali Ljubljanskega barja. teh naselij okrog 1 %, medtem ko je Ljubljana naraščala znatno hitreje. V naši raziskavi smo upoštevali 67 naselij, 45 naselij je in to kar dobrih 6 % letno. v občini Ljubljana Vič-Rudnik in 25 naselij v občini Vrhnika. Mesto Ljubljana je prikazano v preglednih tabelah tudi s skupno številko in to zato, ker je nastala delitev Ljubljane na občine šele po drugi vojni. V preglednih tabelah je prikazano in v nadaljevanju analizirano 112-letno obdobje v 11 popisih od leta 1869 do zadnjega popisa leta 1981. stalno upadalo relativno število prebivalstva v ostalih naseljih Ljubljanskega barja, v katerih je leta 1981

V območju Ljubljanskega barja je, če upoštevamo tudi prebivalce Ljubljane leta 1981 bilo skupaj 256.498 prebivalcev. 112 let pred tem leta 1869 je bilo v istem območju znatno manj, 41.243 ljudi. V primerjavi z letom 1869 se je v obravnavanem območju povečalo število prebivalstva kar za 521,92 %. To nam kaže na izredno dinamiko rasti prebivalstva, ki je bila predvsem na račun Ljubljane, kot osrednjega slovenskega mesta. V Ljubljani je leta 1869 bilo 26.979 prebivalcev in leta 1981 224.351 prebivalcev, kar pomeni porast za 734,67 %. Če od vseh naselij obravnavanega območja odštejemo Ljubljano, ki je kot osrednje slovensko urbano naselje najvišjega ranga po številu prebivalstva naraščalo z drugačno dinamiko in znatno hitreje od drugih naselij v obravnavanem območju, nas zanima, kako je bilo s prebivalstvom v teh naseljih. V letu 1869 je v ostalih naseljih na območju Ljubljanskega barja (brez Ljubljane), ki jih je bilo skupaj 66, živelo 14.364 ljudi. Leta 1981 je v istih naseljih živelo 32.147 ljudi, kar je le 123,8 % več kot leta 1869. V opazovanem obdobju je bila poprečna letna rast v teh naseljih okrog 1 %, medtem ko je Ljubljana naraščala znatno hitreje in to kar dobrih 6 % letno.

Leta 1869 je od skupnega števila prebivalstva v obravnavanem območju živelo v Ljubljani 65,17 % ljudi, v ostalih naseljih pa 34,83 % prebivalstva. Delež prebivalstva v Ljubljani napram podeželju, se je postopoma povečeval (tabela 1) in je leta 1981 živelo v Ljubljani že kar 87,47 % ljudi. Obratno pa je stalno upadalo relativno število prebivalstva v ostalih naseljih Ljubljanskega barja, v katerih je leta 1981

Tabela 1

Prebivalstvo na Ljubljanskem barju po naseljih

Naselje	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
<u>Občina Ljubljana Vič-Rudnik</u>											
Babna Gorica	58	54	59	61	75	102	68	65	56	110	97
Brest	196	219	265	271	217	218	182	214	268	260	257
Brezovica pri Ljubljani	413	468	428	432	438	673	971	926	1091	1294	1654
Črna vas	205	249	295	270	309	329	349	344	363	315	348
Dobrova	388	358	413	410	391	379	371	439	554	777	837
Draževnik	25	34	31	33	37	22	22	21	28	28	53
Glinek	35	45	48	46	33	52	60	55	76	61	86
Gorenje Blato	72	75	92	103	97	84	78	81	76	66	49
Goričica pod Krimom	141	151	163	152	149	137	131	122	128	125	105
Gumnišče	85	77	84	83	66	80	53	69	92	83	90
Ig	883	912	980	858	815	770	679	807	847	970	1092
Iška	66	54	63	71	71	70	50	53	62	67	70
Iška Loka	251	237	247	252	224	222	183	185	192	208	244
Iška vas	362	482	489	494	452	398	232	262	290	301	305
Jezero	181	175	170	163	200	219	335	376	458	469	519
Kamnik pod Krimom	391	399	393	366	357	422	439	442	507	548	602
Komanija	27	17	22	25	19	23	39	38	39	47	75
Kot	94	99	100	111	119	97	90	87	82	74	100
Kozarje	251	258	283	322	405	600	620	651	854	741	768
Kremenica	60	70	64	60	56	50	41	38	36	37	44
Lanišče	150	193	207	217	231	278	218	187	145	169	173
Lavrica	41	40	38	45	68	198	541	549	637	692	356
Lipe	42	55	67	68	39	54	56	45	49	33	50
Ljubljana (skupaj)	26879	32365	36678	45017	56844	79391	98914	113666	135806	173853	224351

Ljubljana (del Vič)	-	-	-	-	-	-	23809	25830	29806	41519	46228
Matena	225	237	269	259	248	257	216	197	213	207	231
Notranje Gorice	327	365	363	380	390	511	632	626	719	829	998
Pijava Gorica	176	189	224	217	187	194	155	159	172	197	284
Plešivica	256	299	285	314	346	375	418	429	461	505	543
Podpeč	158	192	232	184	221	254	279	341	397	477	488
Podsmreka	130	145	157	152	172	163	187	188	237	232	301
Preserje	233	234	230	192	211	171	198	207	231	207	182
Prevalje pod Krimom	112	120	124	102	90	105	104	121	145	137	174
Razori	45	49	57	50	54	53	48	68	74	91	108
Reber pri Škofljici	47	44	39	29	29	37	24	34	54	45	60
Sela pri Rudniku	96	103	92	83	86	106	68	70	89	94	137
Srednja vas	66	80	82	98	97	113	62	67	63	65	131
Staje	74	93	100	90	73	90	85	80	82	87	106
Strahomer	202	213	226	217	185	202	153	134	121	129	116
Stranjska vas	173	199	197	197	198	233	213	207	199	193	187
Škofljica	127	166	161	199	210	241	293	367	757	823	1373
Tomišelj	154	201	247	245	274	268	218	223	247	265	306
Vnanje Gorice	439	498	502	465	541	624	662	683	747	824	1194
Vrbljene	293	320	318	282	269	284	196	183	210	179	187
Zalog pri Škofljici	100	103	113	94	90	83	64	67	65	66	70
Želimlje	286	280	272	344	304	274	233	226	253	260	251
Skupaj z Ljubljano	35015	41212	45969	54123	65983	89521	109230	124444	148272	187240	239752
Skupaj z delom Ljubljane v občini Lj.Vič-Rudnik	-	-	-	-	-	-	34125	36608	42272	54906	61611
Naselja na Ljubljanskem barju v občini Lj.-Vič- Rudnik brez Ljubljane	8136	8847	9291	9106	9139	10130	10316	110778	112466	13387	15383

Občina Vrhnika

Bevke	263	333	362	375	374	396	410	419	460	537	575
Bistra	104	138	137	110	79	93	93	116	94	73	38
Blatna Brezovica	262	258	297	300	290	272	326	336	302	320	308
Borovnica	624	749	762	731	784	974	841	1071	1391	1606	1801
Breg pri Borovnici	121	155	193	198	260	263	191	244	306	314	315
Brezovica pri Borovnici	154	180	187	173	171	177	198	180	181	209	225
Dol pri Borovnici	258	354	365	327	367	348	324	338	389	401	426
Dragomer	170	216	212	193	188	208	293	295	357	349	1097
Dražica	55	58	71	108	113	119	128	126	74	75	84
Drenov Grič	147	173	198	185	205	262	362	379	398	465	584
Laze pri Borovnici	111	112	103	123	123	128	143	142	131	126	161
Lesno Brdo (del)	146	162	185	158	177	133	183	189	180	196	180
Log pri Brezovici	273	280	288	300	328	402	417	444	549	623	940
Lukovica pri Brezovici	136	135	160	172	195	187	208	217	251	252	358
Mala Ligojna	131	140	139	102	112	137	138	126	139	132	115
Mirke	50	49	64	60	86	81	81	102	94	89	94
Niževec	52	42	40	45	41	34	37	35	40	36	46
Ohonica	37	44	50	49	46	52	66	61	75	76	70
Pako	159	157	169	183	186	168	138	126	144	131	119
Sinja Gorica	152	182	180	203	186	223	239	316	300	303	387
Stara Vrhnika	454	448	479	454	442	465	530	518	539	518	570
Velika Ligojna	225	221	217	216	224	243	248	272	284	266	289
Verd	543	537	607	639	593	640	829	880	1031	1019	1555
Vrhnika	1471	1567	1747	2287	2366	2279	2882	3347	3924	4849	6327
Zabočevo	130	148	184	162	140	124	98	94	112	95	82
Skupaj v občini Vrhnika	6228	6838	7396	7853	8076	8408	9403	10373	11745	13060	16746

Skupaj naselja na Ljubljanskem barju	41243	48050	53365	61976	74059	97929	118633	134817	160017	200300	256498
Prebivalstvo v naseljih na Ljubljanskem barju brez Ljubljane	14364	15685	16687	16959	17215	18538	19719	21151	24211	26447	32147
Verižni indeks za skupno rast vseh naselij na Ljubljanskem barju	100,00	116,50	111,06	116,14	119,50	132,23	121,14	113,64	118,69	125,17	128,06
Verižni indeks za skupno rast naselij na Ljubljanskem barju brez Ljubljane	100,00	109,20	106,39	101,63	101,51	107,69	106,37	107,26	114,47	109,24	121,55
Verižni indeks naselij na Ljubljanskem barju brez Ljubljane in Vrhnike	100,00	109,50	105,82	98,21	101,21	109,50	103,55	105,74	113,95	106,46	119,55
Skupaj naselja na Ljubljanskem barju brez Ljubljane in Vrhnike	12893	14118	14940	14672	14849	16259	16837	17804	20287	21598	25820
Verižni indeksi za Ljubljano	100,00	120,40	113,32	122,73	126,27	139,66	124,59	114,91	119,47	128,01	129,04
Verižni indeksi za Vrhniko	100,00	97,30	108,16	106,18	102,84	104,11	111,83	110,31	113,23	111,20	128,22

Rast prebivalstva reducirana na eno letno rast za naslednja obdobja

Tabela 2

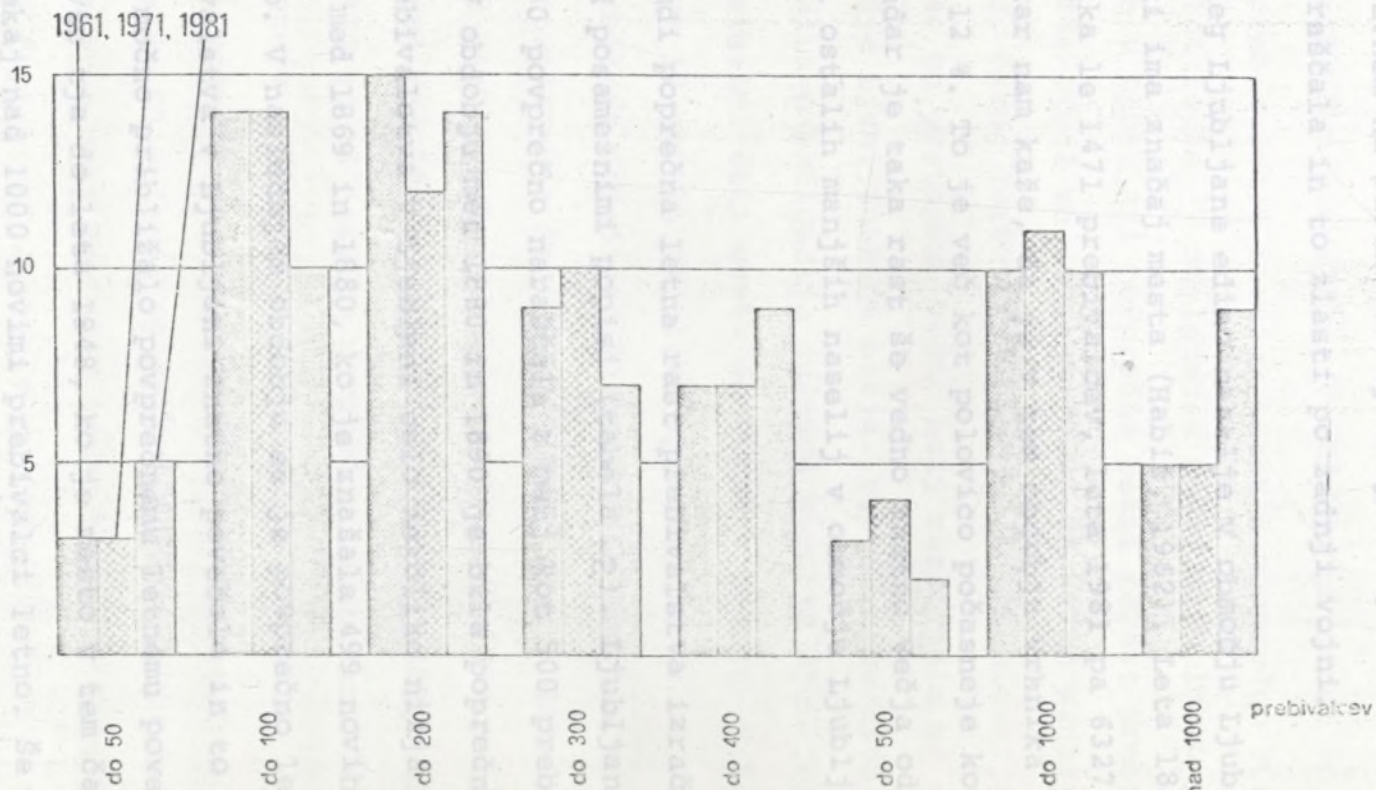
Letna rast prebivalstva v:	<u>1880</u>	<u>1890</u>	<u>1900</u>	<u>1910</u>	<u>1931</u>	<u>1948</u>	<u>1953</u>	<u>1961</u>	<u>1971</u>	<u>1981</u>
	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971
- Ljubljani	499	431	834	1183	1074	1148	2950	4611	3805	5050
- naselij na Ljubljanskem barju	120	100	27	26	63	69	286	382	224	570
Skupaj	619	531	861	1209	1137	1217	3236	4993	4029	5620

Razmerje v številu prebivalstva po posameznih popisih med Ljubljano in naselji na Ljubljanskem barju

Tabela

	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
- Ljubljana	65,17	67,36	68,73	72,64	76,76	81,07	83,38	84,31	84,87	86,80	87,47
- naselja na Ljubljanskem barju	34,83	32,64	31,27	27,36	23,24	18,93	16,62	15,69	15,13	13,20	12,53
Skupaj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ŠTEVILO NASELIJ V POSAMEZNIH VELIKOSTNIH RAZREDIH
V LETIH 1961, 1971, 1981

Število je še 12,53 t prebivalcev od celotnega obravnavanega območja, to nam kaže na zakonitosti, da je Ljubljana velino in hitro narasla, ostala naselja so narasla znatno počasneje oziroma v relativnem amplitu zadržala v rasti. Ljubljana je v glavnem na račun oseljevanja iz podeželja, kar vedno hitro narasla in to klasi po znanji vojni

vrhnika je poleg Ljubljane edina naselja v članstvu Ljubljanskega barja, ki ima znatnej nastla (Med. leta 1869 je imela Vrhnika 1471 prebivalcev, leta 1961 pa 6327 prebivalcev, kar nam kaže prerasla za 330,12 %, to je več kot polovico povečanje kot Ljubljana, vendar je taka rasti še vedno povprečne rasti ostalih manjših naselij v članstvu vrhnika barja.

do leta 1953 mesto povprečno letno naraslo za 2950 prebivalcev

živelu le še 12,53 % prebivalcev od celotnega obravnavanega območja. To nam kaže na zakonitost, da je Ljubljana stalno in hitro naraščala, ostala naselja so naraščala znatno počasneje oziroma v relativnem smislu zaostajala v rasti. Ljubljana je v glavnem na račun odseljavanja iz podeželja, izredno hitro naraščala in to zlasti po zadnji vojni.

je bil razvoj prebivalstva izredno hiter s povprečno 3000 novimi prebivalci letno. V naslednjem desetletju lahko pričakujemo, da bo v Ljubljani povprečni letni porast prebivalstva okrog 7-8000 ljudi in do leta 2000, če se bo nadaljeval dosedanja trend, okrog 10.000. To pomeni za urbanizacijo Ljubljane, da se bo postopoma vedno bolj razširjala na obrobju in tudi v območje Ljubljanskega barja. Vse do leta 1960 zlasti pa do 1970 je bila urbanizacija južnega obrobja Ljubljane v primerjavi z ostalimi deli mesta še močno v ozadju. V zadnjem

Vrhnika je poleg Ljubljane edino naselje v območju Ljubljanskega barja, ki ima značaj mesta (Habič, 1962). Leta 1869 je imela Vrhnika le 1471 prebivalcev, leta 1981 pa 6327 prebivalcev, kar nam kaže, da je v tem obdobju Vrhnika zrasla za 330,12 %. To je več kot polovico počasneje kot Ljubljana, vendar je taka rast še vedno znatno večja od poprečne rasti ostalih manjših naselij v območju Ljubljanskega barja.

Zanimiva je tudi poprečna letna rast prebivalstva izračunana za obdobja med posameznimi popisi (tabela 2). Ljubljana je do leta 1890 povprečno naraščala z manj kot 500 prebivalci letno. V obdobju med 1880 in 1890 je bila poprečna letna rast prebivalstva v Ljubljani celo nekoliko nižja (431) kot v obdobju med 1869 in 1880, ko je znašala 499 novih prebivalcev letno. V naslednjem obdobju se je povprečno letno število prebivalstva v Ljubljani znatno povečalo in to na 834, ko se je močno približalo povprečnemu letnemu povečanju prebivalstva vse tja do leta 1948, ko je mesto v tem času naraščalo z nekaj nad 1000 novimi prebivalci letno. Še hitrejšo rast Ljubljane beležimo po letu 1948, ko je v obdobju do leta 1953 mesto povprečno letno naraslo za 2950 prebivalcev.

V zadnjem obdobju med leti 1971 in 1981 je znašalo povprečno letno povečanje prebivalstva v Ljubljani že več kot 5000. V predindustrijski oziroma ob začetkih industrijske dobe se Ljubljana ni povečevala letno s povprečno več kot 500 prebivalci. V času med obema vojnama se je povprečna letna rast prebivalstva približno podvojila. V obdobju po drugi vojni je bil razvoj prebivalstva izredno hiter s povprečno 3000 novimi prebivalci letno. V naslednjem desetletju lahko pričakujemo, da bo v Ljubljani povprečni letni porast prebivalstva okrog 7-8000 ljudi in do leta 2000, če se bo nadaljeval dosedanji trend, okrog 10.000. To pomeni za urbanizacijo Ljubljane, da se bo postopoma vedno bolj razširjala na obrobju in tudi v območje Ljubljanskega barja. Vse do leta 1960 zlasti pa do 1970 je bila urbanizacija južnega obrobja Ljubljane v primerjavi z ostalimi deli mesta še močno v ozadju. V zadnjem desetletju pa se je začela ta slika spreminjati in ob vedno večjem pomanjkanju za urbanizacijo primernih površin se je začelo mesto intenzivneje širiti tudi v to smer. Ostala naselja v območju Ljubljanskega barja so do leta 1890 povprečno naraščala z nekaj nad 100 prebivalci letno. V obdobju med leti 1890 in 1900 so ta naselja povprečno letno naraščala štirikrat počasneje s 27 oziroma 26 prebivalci letno. V obdobju med obema vojnama se je povprečna letna rast v teh naseljih povečala na 63 oziroma 69 prebivalcev letno, kar je bilo še vedno znatno manj kot pred letom 1890. Po letu 1948 se je povprečna rast prebivalstva v manjših naseljih v območju Ljubljanskega barja povečala na 286 in v obdobju med 1953-1961 na 382, temu sledi obdobje počasnejše rasti (1961-1971),

ko je bila 224. V zadnjem desetletju je prišlo do znatnega povečanja povprečne letne rasti prebivalstva na podeželju, in je znašala 570 ljudi. To nam kaže, da je podeželje sicer močno občutilo procese deagrarnizacije in odseljevanje prebivalstva, ki pa so se v zadnjem desetletju močno omilili. Prišlo je do intenzivnejšega naseljevanja neagrarnega prebivalstva v naseljih na podeželju v širšem obrobju mesta Osrednjo bolj ali manj pogosto poplavljenih ploskev Ljubljanskega barja ali "barje" smo označili z B. V okvirih

2.1.1 Oris prirodno geografskih enot in lega naselij

v območju Ljubljanskega barja danes v območju Ljubljanskega barja, barja ni več. V geografskem, biološkem oziroma ekološkem smislu je barje poseban tip pokrajine. Če poizkušamo analizirati lego oziroma lokacijo posameznih naselij na Ljubljanskem barju, ne moremo mimo osnovne prirodno geografske razčlenitve obravnavanega območja. Za Ljubljansko barje, kot zaokroženo prirodno geografsko enoto, so značilne naslednje tri osnovne prirodno geografske enote: A-gričevnat svet na obrobju, B-osrednja uravnavna "barje" in C-prehodno območje med "barjem" ter gričevjem na obrobju. Obrobno gričevje Ljubljanskega barja je že del drugih ustaljenih prirodno geografskih enot, na severozahodu Polhograjski dolomiti, na severovzhodu Posavsko hribovje in na jugu danes tu le še bolj ali manj obsežen mokrotni svet. Načrt obsežen sistem Dinarskega gorstva s kraškim površjem. Smatramo, da je prav ta o robni gričevnat svet Ljubljanskega barja z njim v tako tesni povezavi, da ga ne kaže izpuščati oziroma ne upoštevati, če želimo imeti pred seboj, kar se le da celovito podobo. v tem primeru tak način pisanja zaveja bralca in javnost, da je na Ljubljanskem barju še vedno barje, oziroma določeni jasen termin barja označi s svetom, ki je bolj ali manj pogosto poplavljen.

Gričevnat svet na obrobju Ljubljanskega barja delimo v naslednje podtipe oziroma podenote: A_1 vododržno gričevje, z različicama $A_{1,1}$ Polhograjski Dolomiti in $A_{1,2}$ Posavsko hribovje, A_2 gričevje z vodnoproputnimi kameninami in z različicama $A_{2,1}$ kraški svet južnega obrobja Ljubljanskega barja in $A_{2,2}$ osamelci v Ljubljanskem barju.

Osrednjo bolj ali manj pogosto poplavljenno ploskev Ljubljanskega barja ali "barje"* smo označili z B. V okvirih Ljubljanskega barja. V poseben podtip smo uvrstili še fragmentar-

* Ob poimenovanju te osrednje enote v Ljubljanskem barju smo barje dali pod narekovaj zato, ker danes v območju Ljubljanskega barja, barja ni več. V geografskem, biološkem oziroma ekološkem smislu je barje poseben tip pokrajine oziroma ekotop močvirnat svet, na katerem iz rastlinskih ostankov nastaja šota (šlovar... 1970, 101). S kolonizacijo Ljubljanskega barja so šoto postopoma izkrčili oziroma odstranili. Zgrajeni so bili številni osuševalni kanali, organizirana agrarna izraba nekdanjega barja in tako je bila onemogočena nadaljnja rast šotišč oziroma barja v prave pomenu besede. Na Ljubljanskem barju je bilo leta 1960 ohranjenih še približno 135 ha šotnih površin z 1-2 m debelo plastjo šote od nekdanjih približno 11.000 ha zemljišč s šotno podlago (Peterlin 1971, 425-429).

Zato bi bilo bolj smiselno, da bi pisali v zemljepisnem imenu Ljubljansko barje, barje z veliko začetnico, ker je danes tu le še bolj ali manj obsežen mokrotan svet. Načrt pravil za novi slovenski pravopis (1981) v tem primeru izrecno določa, da se naj barje piše z malo začetnico. Na žalost s tem Načrt za novi slovenski pravopis, sledi v starem pravopisu iz leta 1962 uveljavljeno prakso in se nadaljuje zmeda o načinu in obliki pisanja sestavljenih zemljepisnih imen. Poleg tega lahko v tem primeru tak način pisanja zavaja bralca in javnost, da je na Ljubljanskem barju še vedno barje, oziroma določenim jasen termin barja enači s svetom, ki je bolj ali manj pogosto poplavljen.

podenote: B_1 pogosto poplavljen svet, B_2 ob izrednih poplavah poplavljen zemljišča, B_3 mokroten svet in B_1 B_2 šotišča. V podenotah B_1 in B_2 je ob poplavah vodna gladina vidna na površju. Izven tega območja je podenota B_3 mokroten svet, ko tudi ob velikih poplavah voda ni neposredno na površini. Tu je še veliko odvodnih ali osuševalnih jarkov, ki so ob velikih poplavah polni vode. To je prostor med poplavnim svetom v ožjem pomenu besede in sušnejšim obrobjem Ljubljanskega barja. V poseben podtip smo uvrstili še fragmentarne ostane nekdanjih šotišč (B_1 B_2) oziroma barja, v pravem pomenu besede. To so ostanki podobe Ljubljanskega barja pred kolonizacijo. Julšice in Gradašice, ter obsejen

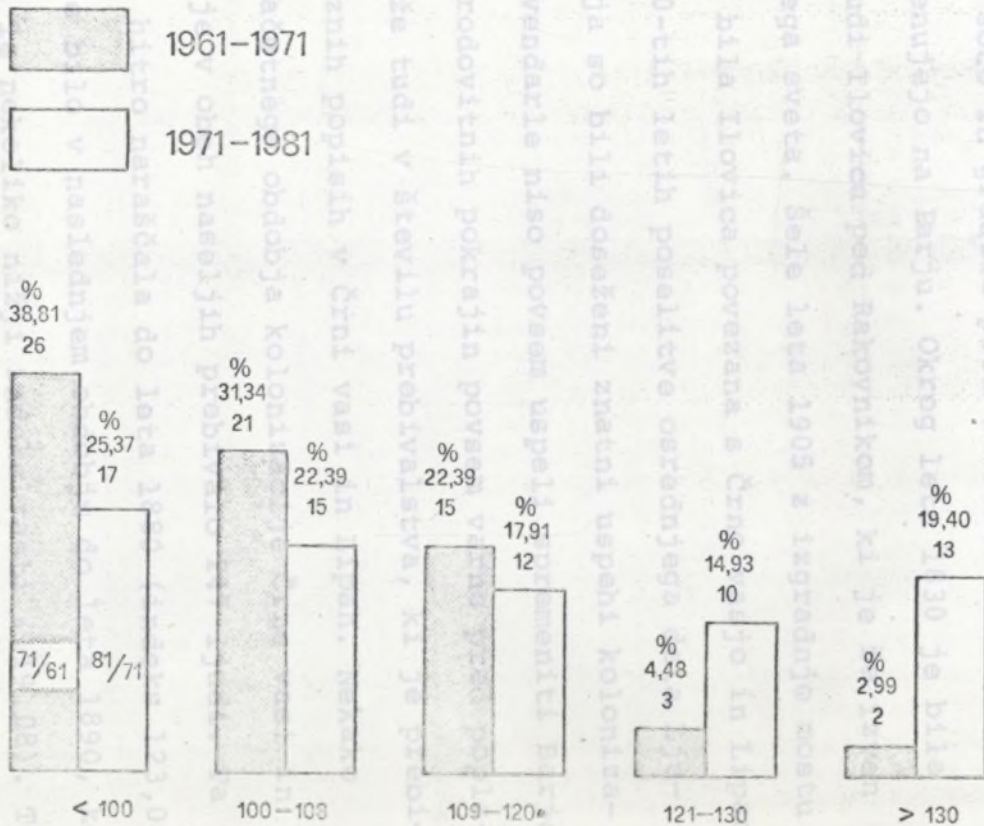
Iški vršaj (C_1) in še posebej manjše ter ne tako izrazite Prehodni sušnejši svet, med gričevjem na obrobju Ljubljanskega barja in "barjem" je v ekonomsko geografskem smislu najpomembnejše območje, zato smo to enoto posebej označili (C). Vsa stara agrarna naselja na obrobju Ljubljanskega barja je leže po pravilu v območju te enote. Najobsežnejši je tanih prehodni svet (C) na stiku med vododržnim gričevnatim obrobjem Ljubljanskega barja in "barjem" (C_1). Lepših primerov

je lega naselij na vršaju Iške, ki so vsa brez izjeme na Manjši vodotoki - potoki z vododržnega obrobja Polhograjev obrobju vršaja. Naselja so na obrobju, stiku vršaja s kraš in Posavskih hribov so tu ustvarili manjše vršaje, ta svet kim gričevjem ali na meji Iškega vršaja s "barjem". Naselij je varen pred poplavami in primeren za kmetijstvo. To je v osrednjem delu Iškega vršaja ni in tudi ne bi bilo smot sicer različno širok pas, ki praviloma poteka ob vznožju trno, da bi tam nastala nova naselja, ali druge oblike urba vododržnega obrobnege gričevja Ljubljanskega barja. Brez niscacije, ker bi tako izgubili precej za kmetijstvo ugodnih dvoma je to prirodno geografsko najbolj pomemben del Lju-površin. Z urbanizacijo osrednjega dela Iškega vršaja bi bljanskega barja. Tu je mnogo naselij in ne le številne tudi ogrozili edini večji rezervoar podtalnice oziroma pitne lokalne, temveč tudi zelo pomembne medregionalne prometnice vode v tem delu Ljubljanskega barja.

(avtocesta, železnica). Naslednja podenota (C_2) je razmeroma ozek prehodni svet med vodopropustnim obrobjem Ljubljanskega barja in "barjem". Ker tu ni površinskih vodotokov in so uveljavljene posebnosti kraške hidrografije ni večjih vršajev, je zato prehod med višjim kraškim obrobjem in "barjem" zelo neposreden. V veliki meri je tako tudi na obrobju osamelcev, ki pa so v primeru Vnanjih in deloma Notranjih Goric v povezavi z podtipom $C_{1,1}$, oziroma z vršaji iz vododržnega obrobnege gričevja. V tretjo podenoto tega tipa smo uvrstili obsežnejše vršaje (C_3) večjih pritokov na Ljubljansko barje in to različico $C_{3,1}$ vršaj Šujice oziroma Horjulščice in Gradaščice, ter obsežen Iški vršaj ($C_{3,2}$) in še posebej manjše ter ne tako izrazite vršaje Ižice, Borovniščice in Želimelščice ($C_{3,3}$).

Večina naselij v območju Ljubljanskega barja je v tem prehodnem svetu (C) med obrobjem in "barjem". Na splošno je za geografski položaj naselij in to zlasti starih agrarnih naselij značilno, da so locirana na meji med dvema različnima prirodno geografskima enotama. Eden najlepših primerov je lega naselij na vršaju Iške, ki so vsa brez izjeme na obrobju vršaja. Naselja so na obrobju, stiku vršaja s kraškim gričevjem ali na meji Iškega vršaja z "barjem". Naselij v osrednjem delu Iškega vršaja ni in tudi ne bi bilo smotno, da bi tam nastala nova naselja, ali druge oblike urbanizacije, ker bi tako izgubili precej za kmetijstvo ugodnih površin. Z urbanizacijo osrednjega dela Iškega vršaja bi tudi ogrozili edini večji rezervoar podtalnice oziroma pitne vode v tem delu Ljubljanskega barja.

DINAMIKA RAZVOJA PREBIVALSTVA V OBDOBJIH 1961—1971 in 1971—1981
 število naselij na Barju z indeksom prebivalstva v obdobju

Ljubljanskega barja v tem času. Med kasnejšimi obdobji porastov prebivalstva beležimo v Črni vasi in Lipah je minimalen

Črna vas in Lipe sta edini naselji, ki ležita v osrednjem delu občasno poplavljenega sveta Ljubljanskega barja. To sta mladi naselji, ki sta nastali v času intenzivne kolonizacije Ljubljanskega barja. Črna vas je nastala po letu 1830 in Lipe po letu 1840, ko so se že pokazali rezultati dolgotrajnih prizadevanj za osušitev Ljubljanskega barja. Grubarjev prekop je bil zgrajen v letih 1762-1786, Cornovc leta 1769, cesta med Ljubljano in Igom leta 1829, postopoma so gradili in dopolnjevali sistem številnih osuševalnih jarkov, rezali šoto in gradili poti ozrioma štradone, kot jih navadno imenujejo na Barju. Okrog leta 1830 je bila kolonizirana tudi Ilovica pod Rakovnikom, ki je že izven ožjega poplavnega sveta. Šele leta 1905 z izgradnjo mostu preko Ižice je bila Ilovica povezana s Črno vasjo in Lipami. V približno 150-tih letih poselitve osrednjega dela Ljubljanskega barja so bili doseženi znatni uspehi kolonizatorjev, ki pa vendarle niso povsem uspeli spremeniti Barje v eno najbolj rodovitnih pokrajin povsem varno pred poplavami. To se kaže tudi v številu prebivalstva, ki je prebivalo po posameznih popisih v Črni vasi in Lipah. Nekako ob zaključku začetnega obdobja kolonizacije Črne vasi in Lip leta 1869 je v obeh naseljih prebivalo 247 ljudi. Ta številka je še hitro naraščala do leta 1880 (indeks 123,08) in prav tako je bilo v naslednjem obdobju do leta 1890, ko je bil dosežen le nekoliko nižji indeks rasti (119,08). To so bili daleč največji indeksi rasti prebivalstva v območju Ljubljanskega barja v tem času. Med kasnejšimi obdobji popisov prebivalstva beležimo v Črni vasi in Lipah le minimalen

porast ali celo znatno upadanje števila prebivalstva. Med leti 1961 in 1971 je bil indeks najnižji in to le 84,47. V naslednjem obdobju med leti 1971 in 1981 je prišlo do ponovne rasti prebivalstva v Lipah in Črni vasi in to z indeksom 114,37 (398 prebivalcev) in to v glavnem na račun izgradnje številnih novih stavb, večinoma neagrarnega prebivalstva, zaposlenega v Ljubljani. V relativnem smislu se je tu, v primerjavi z ostalimi območji, če izvzamemo Ljubljano in Vrhniko še vedno nadaljevala stagnacija prebivalstva (tabela 3).

Vrhniko in Grosuplje Kokole (1971,16) kot centralni mesti na vzhodnem in zahodnem delu Ljubljanskega barja, uvršča med centralne kraje tretje stopnje po Christalerjevi shemi (Kreisstädchen). Grosuplje sicer niso več v neposrednem območju Ljubljanskega barja, vendar jih bomo v nadaljevanju naših proučevanj upoštevali, ker so neločljiv člen v omrežju centralnih krajev.

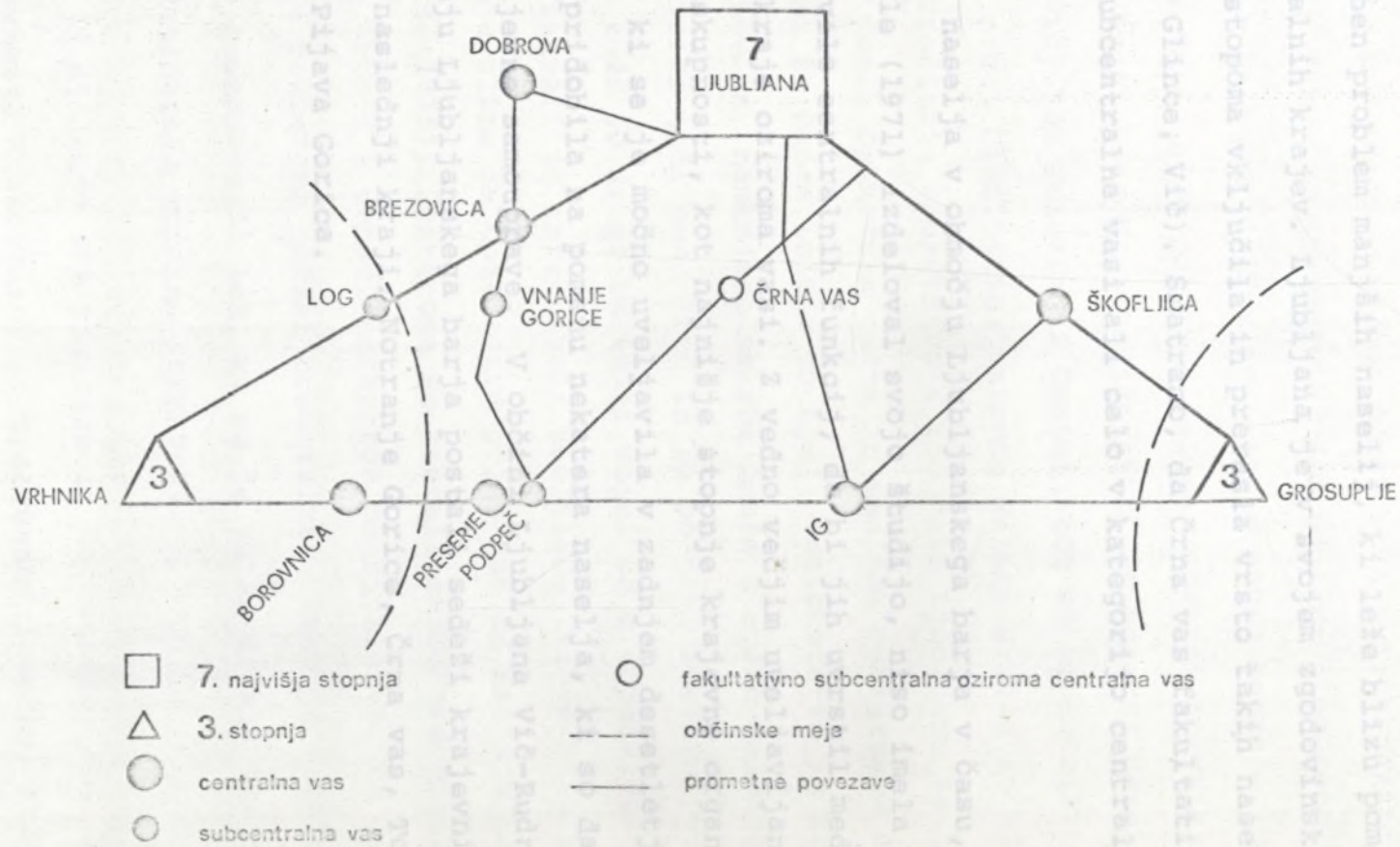
V nižjo stopnjo med centralne vasi uvršča Kokole (1971,101) naslednja naselja v območju Ljubljanskega barja: Brezovica, Dobrova, Ig, Preserje, Škofljica in Borovnica. Med subcentralne vasi, ki imajo manj centralnih funkcij od centralnih vasi, sodijo po Kokoletu v območju Ljubljanskega barja le Vnanje Gorice, Podpeč in Log (glej model). Ostala naselja v območju Ljubljanskega barja nimajo dovolj centralnih funkcij, da bi jih Kokole uvrstil v ta sistem centralnih krajev. Zanimivo je, da Kokole ni uvrstil med subcentralne vasi Črne vasi, ki ima združni dom, prostor za prireditve, trgovino, šolo in cerkev, čeprav je dvorana za prireditve celo pomožna

2.1.2 Omrežje centralnih krajev v območju Ljubljanskega barja

Ljubljana, osrednje naselje na obrobju Ljubljanskega barja s svojimi funkcijami in vlogo republiškega središča, daleč presega okvire Ljubljanskega barja. Kot tako mesto je imela Ljubljana vedno močan vpliv na razvoj naselij v območju Ljubljanskega barja. Kokole (1971, 19) ugotavlja, da sodi Ljubljana po Christalejevi shemi v sedmo najvišjo stopnjo krajev (Landeshauptstadt). Vrhniko in Grosuplje Kokole (1971, 16) kot centralni mesti na vzhodnem in zahodnem delu Ljubljanskega barja, uvršča med centralne kraje tretje stopnje po Christalerjevi shemi (Kreisstädtchen). Grosuplje sicer niso več v neposrednem območju Ljubljanskega barja, vendar jih bomo v nadaljevanju naših proučevanj upoštevali, ker so neločljiv člen v omrežju centralnih krajev.

V nižjo stopnjo med centralne vasi uvršča Kokole (1971, 101) naslednja naselja v območju Ljubljanskega barja: Brezovica, Dobrova, Ig, Preserje, Škofljica in Borovnica. Med subcentralne vasi, ki imajo manj centralnih funkcij od centralnih vasi, sodijo po Kokoletu v območju Ljubljanskega barja le Vnanje Gorice, Podpeč in Log (glej model). Ostala naselja v območju Ljubljanskega barja nimajo dovolj centralnih funkcij, da bi jih Kokole uvrstil v ta sistem centralnih krajev. Zanimivo je, da Kokole ni uvrstil med subcentralne vasi Črne vasi, ki ima združni dom, prostor za prireditve, trgovino, šolo in cerkev, čeprav je dvorana za prireditve celo pomožna

HIERARHIJA CENTRALNIH KRAJEV V OBMOČJU LJUBLJANSKEGA BARJA (po Kokoletu 1971)

reprezentativna dejavnost za višjo stopnjo centralnega kraja - centralno vas. Črna vas je gotovo poseben tip naselja, ki je na žalost zelo blizu Ljubljane in verjetno prav zato nima nekaterih dejavnosti, ki bi jih sicer imela. To je poseben problem manjših naselij, ki leže blizu pomembnih centralnih krajev. Ljubljana je v svojem zgodovinskem razvoju postopoma vključila in prerasla vrsto takih naselij (na primer Glince, Vič). Smatramo, da Črna vas fakultativno sodi med subcentralne vasi ali celo v kategorijo centralnih vasi.

Vsa ostala naselja v območju Ljubljanskega barja v času, ko je Kokole (1971) izdeloval svojo študijo, niso imela zadostno število centralnih funkcij, da bi jih uvrstil med centralne kraje oziroma vasi. Z vedno večjim uveljavljanjem krajevnih skupnosti, kot najnižje stopnje krajevne organiziranosti, ki se je močno uveljavila v zadnjem desetletju, so precej pridobila na pomenu nekatera naselja, ki so danes sedeži krajevne samouprave. V občini Ljubljana Vič-Rudnik so v območju Ljubljanskega barja postali sedeži krajevnih skupnosti naslednji kraji: Notranje Gorice, Črna vas, Tomišelj in Pijava Gorica.

do sredine sedemdesetih let, ko se je tu še držala tradicionalna vrtačarska agrarna struktura.

Še koncem 19. stoletja sta ribištvo in čolnarstvo, kot dodatni dejavnosti Krakovčanov in Trnovčanov izumrli. Krakovčani (Škerjanc 1970, 73) so bili prisiljeni zaposlovati se v industriji, ki je nastajala po vsej Ljubljani. To pa je

2.1.3 Širjenje Ljubljane na "barje"

V zadnjih sto letih se je Ljubljana močno razrasla. Na karti Ljubljane iz leta 1829 je bilo na južnem delu mesta pod Gradom Karlovško predmestje, na drugi strani Ljubljanice Krakovsko in Trnovsko predmestje. Sem poplave niso segale. Prule, Mirje in Rožna dolina so nastale mnogo kasneje (Melik, 1930). Tu so bila polja in deloma močvirni travniki. Ob Tržaški cesti sta bili manjši stari in agrarni naselji Glince in Vič. Pod Trnovim na Gmajni, kot so imenovali to zemljišče, proti Ljubljanici oziroma Malemu Grabnu so bile opekarne. Tradicija opekarstva v tem delu Ljubljane se je ohranila v imenu Opekarska cesta in manjšem opekarskem obratu (KIP), ki še danes deluje ob njej. Vrtačkarstvo iz Krakovega in Trnovega, namenjeno oskrbi mesta s svežo zelenjavo, se je razširilo tudi sem. Pred in še po prvi svetovni vojni ter deloma tudi po drugi svetovni vojni so z odpadki-smetmi iz mesta zasipali in izravnavali zemljišče, ki je bilo zaradi kopanja glin za opekarstvo polno jam in manjših bajerjev (Orožen, 1975). Postopoma so nastali razmeroma obsežni zelenjavni vrtovi z domovi agrarnega prebivalstva. Ta del mesta se je razmeroma počasi urbaniziral, tako je ostalo vse do sredine sedemdesetih let, ko se je tu še držala tradicionalna vrtačarska agrarna struktura.

Že koncem 19. stoletja sta ribištvo in čolnarstvo, kot dodatni dejavnosti Krakovčanov in Trnovčanov izumrla. Krakovčani (Škerjanc 1970, 73) so bili prisiljeni zaposlovati se v industriji, ki je nastajala po vsej Ljubljani. To pa je

samo Krakovo privabljalalo vse več priseljencev, kar je po eni strani povzročilo, da je Krakovo vse bolj izgubljalo tisto značilno avtohtonost, ki jo je nekđaj imelo.

Manjša obrtna podjetja so bila v Krakovem in Trnovem locirana, v glavnem v ^{delih} novejših četrtih ob Ljubljani, Gradaščici in blizu Malega Grabna.

V začetku sedemdesetih let je bila intenzivnost obdelave vrtov še taka, da ne moremo govoriti o kakršnem koli njenem splošnem slabljenju ali celo opuščanju (Škerjanc, 1970, 73). Desetletje kasneje pa se je slika precej spremenila in lahko trdimo, da se je intenzivnost obdelave vrtov močno zmanjšala, precej je že opuščeni ali ekstenzivno obdelanih zemljišč, nekaj obdelovalcev pa se je pod pritiskom drugih dejavnosti preselilo na območja v obrobje mesta v Rakovo jelšo. V zadnjem času je bilo v Trnovem zgrajenih veliko novih blokov, nastalo je novo lokalno središče z vrsto centralnih funkcij (šola, vrtec, banka, pošta, bencinska črpalka, trgovine, itd.) Predmestja Ljubljane so se postopoma širila in vključevala v mesto nekdanja obmestna naselja. Zrasla je Rožna dolina, strnila se je poselitev ob Tržaški cesti, pozidano je bilo Mirje, Kolezija, Murgle, Prule, strnila se je poselitev ob Dolenjski cesti z Rakovnikom in Rudnikom. Bolj ali manj načrtna urbanizacija tega dela Ljubljane je segala nekako do Malega grabna (organizirana individualna gradnja v Murglah). Načrtno so se začeli izpopolnjevati vrzeli v Trnovem in drugih delih Ljubljane. Na drugo južno stran Malega grabna in pod Rakovnik in Galjčevico je urbanizacija segla

Sl.7. Poplavljen pot, ki vodi iz Ižanske ceste v Kozlerjevo goščo ob kateri se prav tako kot ob drugih cestah na Barju razrašča urbanizacija (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

Sl.8. Poplavljen cesta, ki vodi iz Ižanske ceste v Iško Loko (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

še le v obdobju med obema vojnama, ko je mesto odstopilo del teh zemljišč revnejšemu prebivalstvu, da si je začelo graditi domove. Leta 1931 je začela nastajati Sibirija, ob ⁱⁿ prečno ^{na} znamenito Cesto dveh cesarjev in Galjevica. Gradili so ob Cesti v Mestni log, Cesti na Rakovo jelšo, ob Ižanski cesti, Jurčkovi poti in na Ilovici. Ves ta svet je že v območju B₃ - mokrotnem svetu, kot smo ga označili, s številnimi osuševalnimi jarki, ki so ob večjih poplavah do roba napolnjeni z vodo. Ob izjemno velikih poplavah so nekateri deli teh zemljišč tudi poplavljeni, tako je ob Ižanski cesti, na Rakovi jelši, Livadi in še ponekod. Mnogim stavbam v tem delu Ljubljane grozi, da jih zalije voda. Ni izključeno, da bi ob izredno velikih poplavah bil poplavljen zelo velik del teh površin in ne le nekatere stavbe, kot se to pogosto dogaja. Ob katastrofalnih poplavah cenimo, da bi bilo v tem delu Ljubljane, ob današnjem stanju urbanizacije, ogroženih približno 5000 prebivalcev. Južno od Malega grabna, na Galjevici in na Ilovici so številne nedovoljene gradnje - stavbe, ki niso ustrezno zgrajene. Neurejen je sistem odvajanja odpadnih voda. Prečno na stare komunikacije stihijsko nastajajo ob jarkih nove ulice s stavbami, ki so zgrajene brez gradbene dokumentacije. V urbanističnem in sociološkem smislu je to del Ljubljane, kjer so se nakopičili številni problemi. Nstal je in se še širi "slam", ki mu bo moralo mesto Ljubljana v prihodnje posvetiti več pozornosti. V Črni vasi in Lipah, ki sta načrtno nastali v poplavnem svetu, s kolonizacijo Ljubljanskega barja, je v praksi gradnja hiš na pilotih, kar se ne dela v južnem obmestju Ljubljane,

Čeprav bi bilo marsikje to potrebno. Zemljišča sicer nasipajo z odpadnim gradbenim materialom in na to grade stavbe, ki so večinoma dvomljive kvalitete, ne da bi dovolj dolgo počakali na konsolidacijo zemljišča.

Vzporedno z zasipavanjem površin v južnem obrobju Ljubljane, se je širilo vrtačkarstvo in kasneje urbanizacija. Zelo pomembno je bilo, da je bil to zaključen sistem, da skoraj nič ni šlo v izgubo in da je iz prevladujočih organskih odpadkov (v tem času) ob skrbnem obdelovanju nastala

Sl.9. Popljava v Črni vasi. Nove hiše so začeli zidati tudi že nekoliko stran od glavne ceste (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

posena, saj se je mesto na ta način v veliki meri oskrbovalo s svežo zelenjavo. Kasneje je bilo mogoča na teh površinah zgraditi del mesta. Območje odlaganja odpadkov se je postopoma premikalo na jug in je danes že na drugi strani Malega grabna ter sega nekako do Cornovca. Po letu 1990 se bo težišče odlaganja odpadkov prestavilo na drugo stran Cornovca. Tako je bilo tudi s nekdanjimi travniki v Murglah, ki so danes pozidane. Sistem odlaganja odpadkov v Ljubljani je bil vedno dokaj preprost, ter bi ga lahko strnili v naslednje faze: shranjevanje, zbiranje, odvoz in depoziranje (Orožen 1975, 124).

Med Malim grabnom in Cornovcem je zrastle centralno odlagališče odpadkov, ki je iz leta v leto obsejnejše. Nad

Sl.10. Poplavljeni so bila tudi obsežna zemljišča ob Ižanski cesti (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

soko nasoto odlagališče odpadkov (deponija), ki spominja na nov antropogeno oblikovan osamelec. Nastaja nov poseben tip pokrajine, ki jo lahko označimo za antropogeno pokrajino v

čepprav bi bilo marsikje to potrebno. Zemljišča sicer nasipajo z odpadnim gradbenim materialom in na to grade stavbe, ki so večinoma dvomljive kvalitete, ne da bi dovolj dolgo počakali na konsolidacijo zemljišča.

Vzporedno z zasipavanjem površin v južnem obrobju Ljubljane, se je širilo vrtničkarstvo in kasneje urbanizacija. Zelo pomembno je bilo, da je bil to zaključen sistem, da skoraj nič ni šlo v izgubo in da je iz prevladujočih organskih odpadkov (v tem času) ob skrbnem obdelovanju nastala plodna prst. Ta proces za Ljubljano ni bil tako majhnega pomena, saj se je mesto na ta način v veliki meri oskrbovalo s svežo zelenjavo. Kasneje je bilo mogoče na teh površinah zgraditi del mesta. Območje odlaganja odpadkov se je postopoma premikalo na jug in je danes že na drugi strani Malega grabna ter sega nekako do Cornovca. Po letu 1990 se bo težišče odlaganja odpadkov prestavilo na drugo stran Cornovca. Tako je bilo tudi z nekdanjimi travniki v Murglah, ki so danes pozidane. Sistem odlaganja odpadkov v Ljubljani je bil vedno dokaj preprost, ter bi ga lahko strnili v naslednje faze: shranjevanje, zbiranje, odvoz in deponiranje (Orožen 1975, 124).

Med Malim grabnom in Cornovcem je zraslo centralno odlagališče odpadkov, ki je iz leta v leto obsežnejše. Nad Barje se dviguje tu približno deset metrov visoko nasuto odlagališče odpadkov (deponija), ki spominja na nov antropogeno oblikovan osamelec. Nastaja nov poseben tip pokrajine, ki jo lahko označimo za antropogeno pokrajino v

najširšem pomenu besede. Nekdaj so brez mehanizacije odlagali odpadke le na en ali dva metra debelo. Odlagališču bo nedvomno sledila urbanizacija, ki si bo tako postopoma utrla pot še globlje v osrčje Ljubljanskega barja.

2.1.4 Vrhnika in Grosuplje

Vrhniko je kot osrednje in najvažnejše naselje na skrajnem zahodnem obrobju Ljubljanskega barja s propadom tradicionalne plovbe po Ljubljanici in kasneje tovarništva zajela gospodarska kriza, ki jo je življenje zares premagalo šele v najnovejši dobi (Habič 1962). V neposredni bližini Vrhnike poteka važna geološka meja med alpskim in dinarskim zgradbenim sistemom. Na tej meji se stika dvoje zelo različnih makrogeografskih pokrajinskih enot in ob njej je zasnovano tektonsko grezanje Ljubljanskega barja. Te vlažne in večkrat poplavljene ravnine se je človek ogibal in se naselil na obronkih v bolj sušnih predelih ter na posameznih osamelcih.

Današnja Vrhnika ima več industrijskih podjetij in obratov, razvita je obrtna in komunalna dejavnost, kar daje Vrhniki skupaj s kulturnimi in upravnimi funkcijami značaj lokalnega gravitacijskega in funkcijskega središča. Od tod se širi urbanizacija v najbližja naselja s pritegovanjem delovne sile pa vpliva mesto (od leta 1952) tudi na bolj oddaljena agrarna naselja. Danes se v bistvu v Vrhniko združujejo še naselja: Verd, Stara Vrhnika in Mirke.

Kraški izviri Ljubljaniče pri Vrhniku, plovba po njej in potek važnih prometnih poti čez Vrhniko so bili odločilni faktorji v razvoju kraja.

Vrišer (1974,185) ugotavlja, da historični in prometni temelj za ugotavljanje mest ne ustreza dejanskemu omrežju naselij. Med mesta sodi po zgodovinskih dokumentih Višnja gora, ki pa že dolgo ne opravlja te funkcije in je v svojem razvoju zaostala. Število prebivalstva v Višnji gori se v zadnjih več kot sto letih ni bistveno spremenilo. V srednjem veku je bila slika znatno drugačna, Vrhnika je bila trg in Višnja gora mesto (Vrišer 1974, 196). V občini Grosuplje, ki obstaja v sedanjih mejah od leta 1961 je v Grosupljah (središču občine) število prebivalstva po drugi svetovni vojni izredno hitro naraščalo (tabela 4).

Tabela 4

	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
Grosup.	302	336	278	365	395	573	753	884	1380	2660	4503
Viš.g.	511	456	456	443	491	490	406	537	624	561	552

Vrišer (1974, 243) je ob ugotavljanju relativnega razmerja rasti prebivalstva mest v SR Sloveniji za obdobje 1869/71 uvrstil Grosuplje med najhitreje razvijajoča mesta. V tem obdobju je število prebivalstva v Grosupljem zraslo za 780 %, če upoštevamo še podatke zadnjega popisa prebivalstva (1981) je število prebivalstva v Grosupljah v primerjavi z letom 1869 poraslo za 1391 %. Še bolj zanimivo je, da se je prebivalstvo v Grosupljah med leti 1971 in 1981 povečalo za 1844 ljudi oziroma v primerjavi s številom

prebivalstva leta 1971 za 69 %. V istem obdobju se je Vrhnika povečala za 1478 prebivalcev ali 30 %. Prebivalstvo Ljubljane se je v tem času povečalo za 50.498 ljudi ali 29 %. Rast Ljubljane in Vrhnike je bila v obdobju med 1971 in 1981 približno enaka, dočim so Grosuplje naraščale znatno hitreje. Del Ljubljane v občini Ljubljana Vič-Rudnik, to je del mesta, ki meji na Ljubljansko barje, je v istem obdobju narastel le za 4.409 prebivalcev ali v relativnem smislu v primerjavi s stanjem leta 1971 za 11,34 %. V tem delu Ljubljane se je manj intenzivno gradilo kot v drugih delih mesta. Brez dvoma je Barje kot območje, ki je relativno manj primerno za gradnjo blokov, pomembno vplivalo, da je bila dinamika razraščanja mesta v tej smeri skromnejša v primerjavi z Mostami, Bežigradom ali Šiško.

njem območju Ljubljanskega barja. Razumljivo je, da strani-
2.2. Poskus oblikovanja modela poselitve Ljubljanskega barja fizično geografskim okoljem, niso ravne ali enako dolge,

V območju Ljubljanskega barja močno izstopa koncentracija poselitve na obrobju Barja, kjer so fizično geografski pogoji ugodnejši, to je, da je nevarnost pred poplavami manjša. Naselja so v glavnem in to zlasti, če upoštevamo najpomembnejši prometni smeri Ljubljana-Trst in Ljubljana-Zagreb, koncentrirana v trikotno izoblikovani strukturi. Del naselij se je naslonil na osamelce v Ljubljanskem barju, v teh naseljih je leta 1981 živel 15,89 % prebivalstva obravnavanega območja, če ne upoštevamo Ljubljane in Vrhnike.

V istem obdobju je v Črni vasi in Lipah kot posebnemu tipu poselitve v osrednjem poplavnem svetu prebivalo le 1,54 % prebivalstva obravnavanega območja. V celoti je torej na obrobju Ljubljanskega barja, če ne upoštevamo mestnega prebivalstva Vrhnike in Ljubljane, koncentriranega 82,57 % prebivalstva. Prav ta dejstva in lega Ljubljane, Vrhnike ter Grosuplja so bila osnovna vodila za oblikovanje modela. V eno stranico modela smo uvrstili naselja na obrobju Barja med Ljubljano in Vrhniko, v drugo stranico oziroma območje poselitve smo postavili naselja na obrobju Barja med Ljubljano proti Grosupljemu, ter v tretjo zadnjo stranico trikovno oblikovanega modela smo postavili naselja na južnem obrobju Ljubljanskega barja. Zaradi razlogov, ki smo jih že omenili, smo posebej izpostavili naselja v osrednjem območju Ljubljanskega barja. Razumljivo je, da stranice tako oblikovanega modela, ki je v odvisnosti s konkretnim fizično geografskim okoljem, niso ravne ali enako dolge, ter so pomembne razlike in posebnosti znotraj posameznih enot modela. Naš namen je osvetlitev razlik v poselitvi med posameznimi deli postavljenega modela. *no agrarne izrabe zemljišča, ki so danes jedra hitre urbanizacije tega dela obrobja Ljubljanskega barja. V razliko od enote A, je to območje morfološko dokaj bolj enotno. Južno od Skofljice se uveljavi kraško površje Dinaridov s povsem kraškim Račanskim in robnim kraškim Grosupeljskim poljem. V začetku smo nameravali upoštevati tudi Šmarje-Sap in druga naselja v bližini, ker pa nas v prvi vrsti zanima poselitev v neposrednem območju Ljubljanskega barja, smo se odločili,*

2.2.1 Parametri modela poselitve

V ogljičih našega modela so mesta - urbani centri, kar ustreza ugotovitvam o centralnih krajih (Kokole 1971; Vrišer 1974), kar smo obrazložili že v prejšnjem poglavju. V stranico A našega modela smo postavili naselja med Ljubljano in Vrhniko, ki so lokacijsko, če upoštevamo razlike v fizično geografski strukturi tega dela obrobja Ljubljanskega barja locirana v dveh nekoliko različnih območjih; a_1 naselja ob vznožju pretežno vododržnih Polhograjskih Dolomitov, in v razmeroma neposrednem stiku z "barjem", ter a_2 naselja, ki so ob ali na vršaju Gradaščice in Horjulščice. Drugo enoto oziroma del modela (B) oblikujejo naselja ob vznožju zadnjih obronkov Posavskega hribovja na severovzhodnem obrobju Ljubljanskega barja. Tu razen Babne Gorice in Grmeza, ki sta po velikosti med najmanjšimi osamelci, ni drugih osamelcev. Tako kot ob vznožju Polhograjskega barja (Črna vas, Lipe), ki sta nastali s kolonizacijo barja, je tu vrsta manjših potokov, ki imajo izrazit hudourniški značaj in so izoblikovali več vršajev, na katerih so bila nekdanj najpomembnejša jedra pretežno agrarne izrabe zemljišča, ki so danes jedra hitre urbanizacije tega dela obrobja Ljubljanskega barja. V razliko od enote A, je to območje morfološko dokaj bolj enotno. Južno od Škofljice se uveljavi kraško površje Dinaridov s povsem kraškim Radenskim in robnim kraškim Grosupeljskim poljem. V začetku smo nameravali upoštevati tudi Šmarje-Sap in druga naselja v bližini, ker pa nas v prvi vrsti zanima poselitev v neposrednem območju Ljubljanskega barja, smo se odločili,

da teh naselij ne bomo upoštevali. Grosuplje smo v model vključili le zato, ker je tako prikazan širši okvir omrežja centralnih krajev. Naselja na južnem obrobju Ljubljanskega barja so večinoma vezana na stik razgibanega kraškega površja z Barjem. V posebno podskupino (C_2) smo uvrstili naselja na obrobju vršaja Iške, ki je s svojsko geomorfološko strukturo posebna prirodno geografska enota.

V osrednjem delu Ljubljanskega barja je večina naselij na ali v obrobju osamelcev. Večina osamelcev je v severozahodnem delu Barja, zato je tu največ naselij te skupine (d_1). Kolonizacija osamelcev in ekonomsko geografski procesi v tem območju so bili vedno tesno povezani z razvojem naselij na drugi strani Ljubljanice na obronkih kraškega površja. Na osamelcih so pomembna jedra poselitve osrednjega dela Ljubljanskega barja. V posebno podenoto d_2 smo uvrstili naselja v osrednjem često poplavljenem delu Ljubljanskega barja (Črna vas, Lipe), ki sta nastali s kolonizacijo Barja v novejši dobi, kot rezultat razmeroma uspešnega osuševanja barja, ter obsežne transformacije te poplavne pokrajine v izrazito antropogeno preoblikovano pokrajino.

Obravnavana naselja v posameznih enotah modela poselitve

c_2 naselja na obrobju vršaja Iške:

A Naselja med Ljubljano in Vrhniko: Iška, Ig, Vrbljene, Strahomer, Iška, Iška vas, Kot, Staje.

a_1 naselja ob vznožju Polhograjcev in na obrobju Ljubljanskega barja;

Brezovica, Lukovica, Dragomer, Log, Lesno Brdo (del),
Drenov grič, Mala Ligojna, Velika Ligojna, Stara
Vrhnika, Notranje Gorice, Plešivica, Bevke, Blatna

a₂ naselja ob vršaju Gradaščice in Horjulščice:

Kozarje, Draževnik, Stranjska vas, Dobrova, Razori,
Komanija, Podsmreka.

B Naselja na obrobju Ljubljanskega barja od Ljubljane
proti Grosupljemu:

b₁ Lavrica, Srednja vas, Sela pri Rudniku, Škofljica,
Lanišče, Reber pri Škofljici, Zalog pri Škofljici,
Glinek, Gumnišče, Gorenje Blato

C Naselja na južnem obrobju Ljubljanskega barja:

c₁ naselja na obronkih kraškega sveta ob Barju; Mirke,
Verd, Bistra, Dol pri Borovnici, Borovnica, Laze pri
Borovnici, Ohonica, Brezovica pri Borovnici, Zabočevo,
Niževce, Breg pri Borovnici, Pako, Goričica pod Krimom,
Prevalje pod Krimom, Kamnik pod Krimom, Preserje, Pod-
peč, Jezero, Kremenica, Želimlje, Pijava Gorica,

c₂ naselja na obrobju vršaja Iške:

Tomišelj, Brest, Matena, Iška Loka, Ig, Vrbljene,
Strahomer, Iška, Iška vas, Kot, Staje.

To nas potrjuje v sklepu, da se razmerje stranic trikotnika
v modelu približujejo odnosu v enakokrakem pravokotnem
trikotniku,

7. 1:1:1,41

D Naselja v osrednjem delu Ljubljanskega barja:

- d₁ naselja na osamelcih Ljubljanskega barja, Vnanje Gorice, Notranje Gorice, Plešivica, Bevke, Blatna Brezovica, Sinja Gorica, Babna Gorica.

d₂ naselja v "barju":

Črna vas in Lipe.

2.2.2 Medsebojni odnosi v modelu poselitve

Stranice postavljenega modela oblikujejo trikotnik, ki se po obliki približuje enakokrakemu pravokotnemu trikotniku. Medsebojni odnosi dolžine stranic v enakostraničnem trikotniku so:

1. $(A:B:C) = (A=B=C)$

ali

2. $A:B:C = 1:1:1$

V našem primeru so medsebojni odnosi zračnih razdalj (v km) med oglišči modela (centralna mesta)

3. $Az:Bz:Cz = 18:16:28$

ali okrajšano,

4. $9:8:14$

Z redukcijo odnosov na najkrajšo stranico B dobimo:

5. $1,13:1:1,75$

ali reducirano na stranico A,

6. $1:0,89:1,56$

To nas potrjuje v sklepu, da se razmerje stranic trikotnika v modelu približujejo odnosu v enakokrakem pravokotnem

trikotniku,

7. $1:1:1,41$

Odstopanja našega modela od enakokrakega pravokotnega trikotnika so razmeroma majhna in jih lahko zanemarimo.

8. Omenu, (0) : (-0,11) : (+0,15)

ker se naš model nahaja v konkretnem geografskem okolju.

Konkretna poselitev v naseljih na stranicah našega modela na obrobju Ljubljanskega barja, se naslanja na ločnico med višjim hribovitim svetom in uravnavo Barja. Lokacije naselij so praviloma postavljene na ločnici dveh bistveno različnih prirodno geografskih enot. Ob tem je pomembno, da stik, ločnica - meja med dvema bistveno različnima prirodno geografskima enotama, ki bi jo lahko v prenesenem smislu označili "obala" Ljubljanskega barja, ni premočrtna - ravna, temveč bolj ali manj razčlenjena linija. Če primerjamo zračne razdalje med oglišči modela (Az, Bz, Cz) z dolžino "obale" (Ar, Br, Cr) se nam pokažejo naslednji odnosi razčlenjenosti:

9. "ale" Arz = Ar:Az

10. "ar" Arz = 34:18 (v kilometrih) :

11. "ase" Arz = 1,89

Pri stranici B moramo posebej podčrtati, da ne gre za primerjavo zračne razdalje napram oglišču v Grosupljah, temveč za dejansko razčlenjenost "obale" v tem delu Ljubljanskega barja, ker so Grosuplje že izven neposrednega območja Barja, so naslednji:

Fizično geografske omejitve Ljubljanskega barja se ne ujema-
jo z omrežjem centralnih krajev, kar velja tudi za južno obrobje Ljubljanskega barja. Mislimo, da je potrebno posebej podčrtati, ne sicer direktno, temveč posredno zelo pomembno vlogo in vpliv Grosupelj v vzhodnem delu Ljubljanskega barja.

co (5) vidimo, da ne dobimo ekstremno velikih odstopanj

Ob izredno intenzivni rasti Grosupelj v zadnjem desetletju je ta kraj, ki je tudi sedež občine, močno pridobil na pomenu, ki se odraža tudi na Ljubljanskem barju.

12. je, Brz = Br:Bz - poskus modela poselitve Ljubljanskega

13. ja v Brz = 15:13erah.

14. Brz = 1,15

Razčlenjenost "obale" v tem delu Ljubljanskega barja je bistveno manjša od one med Ljubljano in Vrhniko, zato je razumljivo, da je tu ob sicer sličnih fizično geografskih pogojih, manj naselij in število prebivalstva v tej enoti ^{tudi} temu ustrezno manjše. go na "obali", torej na meji med dvema

15. vno Crz = Cr:Cz prirodno geografskima enotama. V osred-

16. n delu Crz = 58:22ega barja, v zaključeni prirodno geo-

17. faki Crz = 2,64 Črna vas in Lipe. V primerjavi s osta-

Na prvi pogled je presenetljivo, da je razčlenjenost ^{ah} dveh "obale" na južnem ^{ih} obrobju Ljubljanskega barja največja, vendar je "obala" na vršaju Iške še posebej obsežna, ker ^{ih} so naselja na celotnem obrobju vršaja. Ne gre zanemariti tudi precejšnje makro geografske razčlenjenosti tega dela obrobja Barja. 6.)

Medsebojni odnosi razčlenjenosti delov "obale" v modelu, Tabela 6 so naslednji:

18. en me:Arz:Brz:Crz valstva v območju Ljubljanskega barja

19. 18:1,89:1,15:2,64 1910 1931 1948 1953 1961 1971 1981

Če primerjamo rezultat z ugotovitvami medsebojnih odnosov ^{1,54} zračnih razdalj (Az, Bz, Cz) reduciranih na najkrajšo stranico (5) vidimo, da ne dobimo ekstremno velikih odstopanj

v stranicah A in C, če je rezultat (19) reduciran na Arz: 20. alini 1:0,6:1,39 ša 1,54 %, čeprav je tudi v teh dveh
 Iz tega lahko zaključimo, da sicer z določeno mero aproksi-
 macije, naša zasnova - poskus modela poselitve Ljubljanskega
 barja v relanih razmerah. *geografskih pogojev počasnejši. Prav*

tako velja podčrtati, da je v teh dveh naseljih in deloma

2.2.3 Analiza prebivalstva po območjih poselitve pilotih
 (oziroma na koleh), kar ni poceni in enostavno. To je praksa

Od skupnega števila prebivalstva v obravnavanem območju, zani-
 je živelo leta 1981 izven mest v manjših naseljih 98,46 %
 ljudi v naseljih z lego na "obali", torej na meji med dvema
 bistveno različnima prirodno geografskima enotama. V osred-
 njem delu Ljubljanskega barja, v zaključeni prirodno geo-
 grafski enoti sta le Črna vas in Lipe. V primerjavi z osta-
 limi območji je tu leta 1890 ob višku populacije v teh dveh
 popisih prebivalstva od leta 1869 do 1981 na območju Lju-
 mlado koloniziranih naseljih, prebivalo 2,42 % prebivalstva
 Ljubljanskega barja je prikazano v tabeli 5. Indeks rasti
 v primerjavi z območju (A,B,C,d₁). Od leta 1948, ko je bil
 prebivalstva med posameznimi popisi po posameznih območjih
 v d₂ dosežen delež z 2,41 %, beležimo za ti dve naselji
 poselitve so prikazani v tabeli 6. V glavnem beležimo v
 v relativnem smislu stalno in občutno zmanjševanje prebi-
 valstva (tabela 6).

bolj ali manj stalno rast prebivalstva. Edino zmanjšanje
 števila prebivalstva je bilo zabeleženo ob popisu leta 1900.

Tabela 6

Največja povprečna rast prebivalstva v območju Ljubljans-
 Delež prebivalstva v d₂ v primerjavi s skupnim številom
 izven mestnega prebivalstva v območju Ljubljanskega barja

1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
1,92	2,15	2,42	2,30	2,34	2,36	2,41	2,18	2,03	1,61	1,54

zelo veliko. Podatki nam kažejo, da je bila v splošnem rast
 prebivalstva izven mest na območju Ljubljanskega barja

Leta 1981 je živel v Lipah in Črni vasi v primerjavi z ostalimi območji le še 1,54 %, čeprav je tudi v teh dveh naseljih prišlo do nove zidave domov in naseljevanja neagrarnega prebivalstva, je bil proces rasti teh dveh naselij, zaradi svojih fizično geografskih pogojev počasnejši. Prav tako velja podčrtati, da je v teh dveh naseljih in deloma ob Ižanki, ter Peruzzijevi cesti treba graditi na pilotih (oziroma na kolen), kar ni poceni in enostavno. To je praksa in oblika gradnje, ki je za slovenske razmere enkratna. Zanimivo je, da navkljub problemom temeljenja rastejo razmeroma številne nove stavbe, kar si lahko razlagamo z razmeroma poceni zemljišči in atraktivno bližino teh dveh naselij do Ljubljane.

Število prebivalstva po posameznih območjih poselitve v popisih prebivalstva od leta 1869 do 1981 na območju Ljubljanskega barja je prikazano v tabeli 5. Indeksi rasti prebivalstva med posameznimi popisi po posameznih območjih poselitve so prikazani v tabeli 6. V glavnem beležimo v območju Ljubljanskega barja od leta 1869 do leta 1981 povsod bolj ali manj stalno rast prebivalstva. Edino zmanjšanje števila prebivalstva je bilo zabeleženo ob popisu leta 1900. Največja povprečna rast prebivalstva v območju Ljubljanskega barja je bila v obdobju med 1961 in 1971 z indeksom 121,31. V obdobju med 1971 in 1981 je bila skupna rast prebivalstva nekoliko nižja in to 119,55, kar pa je še vedno zelo veliko. Podatki nam kažejo, da je bila v splošnem rast prebivalstva izven mest na območju Ljubljanskega barja

Prebivalstvo po posameznih območjih poselitve na Ljubljanskem barju

Tabela 5

Območje	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
A											
a ₁	2095	2239	2306	2211	2309	2710	3350	3366	3788	4095	5787
a ₂	1039	1060	1160	1189	1272	1488	1500	1612	1985	2109	2329
Skupaj A	3134	3299	3466	3400	3581	4198	4850	4978	5773	6204	8116
B											
b ₁	819	926	956	998	1007	1272	1461	1591	2054	2182	2525
C											
c ₁	3700	4183	4468	4284	4404	4709	4808	5285	6100	6392	7370
c ₂	3146	3417	3640	3554	3307	3200	2558	2689	2903	3044	3309
Skupaj C	6936	7600	8108	7838	7711	7909	7366	7972	9003	9436	10679
D											
d ₁	1757	1989	2048	2098	2202	2503	2755	2874	3045	3428	4102
d ₂	247	304	362	338	348	383	405	389	412	348	398
Skupaj D	2004	2293	2410	2436	2550	2886	3160	3263	3457	3776	4500
Skupaj A,B,C,D	12893	14118	14940	14672	14849	16259	16837	17804	20287	21598	25820

Indeksi rasti prebivalstva po posameznih območjih poselitve na Ljubljanskem barju

Tabela 6

Območje	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
a ₁	100,00	106,87	143,19	95,88	104,43	117,37	123,62	100,48	112,54	108,10	141,32
a ₂	100,00	102,02	109,43	102,50	106,98	116,98	100,81	107,47	123,14	106,25	110,43
A	100,00	105,26	105,06	98,10	105,32	117,23	115,53	102,64	115,97	107,47	130,82
B	100,00	113,06	103,24	104,39	100,90	126,32	114,86	108,90	129,10	106,23	115,72
c ₁	100,00	110,51	106,81	95,88	102,80	106,79	102,29	109,88	115,46	104,79	115,30
c ₂	100,00	108,61	106,53	97,64	93,05	96,76	79,94	105,12	107,96	104,86	108,71
C	100,00	109,57	106,68	96,67	98,38	102,49	93,21	108,23	112,93	104,81	113,17
d ₁	100,00	113,20	102,97	102,44	104,96	113,67	110,07	104,32	105,96	112,58	119,66
d ₂	100,00	123,08	119,08	93,37	102,96	110,06	105,74	96,05	105,91	84,47	114,37
D	100,00	114,42	105,10	101,08	104,68	113,18	109,49	103,26	105,95	109,23	119,17
Skupaj A,B,C,D	100,00	110,04	105,82	98,21	101,21	109,50	103,55	105,74	113,95	121,31	119,55

izredno hitra in intenzivna. Prišlo je do izredno intenzivne urbanizacije, nekdanj večinoma agrarnih podeželskih naselij na obrobju "barja".

je prišlo do silovitih gospodarsko ekonomskih sprememb. Leta 1869 je v posameznih enotah našega modela prebivalo mesta so se in videti je, da se bodo se hitro povečevala. naslednje število ljudi:

V območju Ljubljanskega barja je imela in še vedno ima Ljubljana odločilen vpliv ne le na razvoj mestnih četrti, temveč tudi na razvoj naselij v bližini mesta. Prav ta po-

če reduciramo te medsebojne odnose na najmanjšo enoto B, se nam pokažejo naslednja razmerja:

22. razmerja števil prebivalstva D enotami modela.
3,83 : 1 : 8,47 : 2,45

V območju B se je v primerjavi s stanjem leta 1869 število Med Ljubljano in Vrhniko (A) je bilo v tem času 3,84 - krat več prebivalcev ali skoraj štirikrat več, kot v naseljih ob severovzhodnem obrobju Ljubljanskega barja (B). Zanimivo je, da je ob južnem obrobju Ljubljanskega barja leta 1869 prebivalo kar 8,47 - krat več ljudi kot v enoti B. V osrednjem delu Barja ob in na osamelcih v Črni vasi in Lipah je bilo v tem času skoraj 2,5 - krat več prebivalcev kot v enoti B.

znimi enotami modela zmanjšale. Če medsebojne odnose sprememb v številu prebivalstva izrazimo z deležem Do leta 1981 to je v 112 - tih letih se je slika medsebojnih razmerij števila prebivalstva po posameznih enotah mo-

slika: dela znatno spremenila:

23. razmerja števil prebivalstva D enotami modela.
8116 : 2525 : 10679 : 4500

Največja rast prebivalstva je bila v območju B, to je na severovzhodnem obrobju Ljubljanskega barja, nekoliko manjša

24. Območje 3,21 : 1 : 4,25 : 1,78 rast prebivalstva

Kaj se je zgodilo? Vzporedno s pridobivanjem na pomenu neagrarnih dejavnosti oziroma procesom deagrarnizacije najintenzivnejša povečanja prebivalstva v območju B si lahko je prišlo do silovitih gospodarsko ekonomskih sprememb. razlagamo s tem, da je tu prišlo do močnega naseljevanja. Mesta so se in videti je, da se bodo še hitro povečevala. neagrarnega prebivalstva zaposlenega v mestu. V ta del V območju Ljubljanskega barja je imela in še vedno ima obrobja Barja sega ob Dolanjski cesti proti Rudniku Ljubljana Ljubljana odločilen vpliv ne le na razvoj mestnih četrti, na najbolj neposredno in izven območja mesta je naprej proti temveč tudi na razvoj naselij v bližini mesta. Prav ta po Grosupljem nanizana vrsta naselij, ki imajo ugodno povezavo vezava transformacije podeželja z Ljubljano in v manjši meri tudi z Vrhniko, je bila najpomembnejši element sprememb razmerij števila prebivalstva med enotami modela. obravnavana kot samostojna naselja. Leta 1869 je bilo ob

V območju B se je v primerjavi s stanjem leta 1869 število prebivalstva močno povečalo, prav tako je prišlo, čeprav v nekoliko omiljeni obliki, do velikega povečanja števila prebivalstva v območju A. V območju C v relativnem smislu v primerjavi z območjema A in B, beležimo stagnacijo prebivalstva. V relativnem smislu, čeprav ne tako močno kot v območju C, beležimo stagnacijo prebivalstva tudi v območju D. Na splošno so se prvotne velike razlike v številu prebivalstva med posameznimi enotami modela zmanjšale. Če medsebojne odnose sprememb v številu prebivalstva izrazimo z deležem rasti v obdobju med 1869 in 1981 se nam pokaže naslednja slika:

25.	A	B	C	D
	158,97%	208,3%	53,96%	124,55%

Bližina Ljubljane, kot centra zaposlovanja prebivalstva, je prav tako kot v območju B, močno vplivala na razvoj območja A. V območju A so v relativnem smislu se dokajanje Največja rast prebivalstva je bila v območju B, to je na severovzhodnem obrobju Ljubljanskega barja, nekoliko manjša možnost za intenzifikacijo kmetijske in drugih dejavnosti,

v območju A in D, ter razmeroma skromna rast prebivalstva v območju C. ^{Islo je pomemben faktor, da je bil najprej} zgrajen del avtoceste med Vrhniko in Ljubljano ter je bila Najintenzivnejše povečanje prebivalstva v območju B si lahko s tem znatno razbremenjena stara in za urbanizacijo pomembna razlagamo s tem, da je tu prišlo do močnega naseljevanja cesta. Pričakuje, da bo stara cesta med Ljubljano in Vrhnico neagrarnega prebivalstva zaposlenega v mestu. V ta del ko imela odločilno vlogo kot osrednja komunikacija za bolj obrobja Barja sega ob Dolenjski cesti proti Rudniku, Ljubljana ali manj značilno obliko občestne urbanizacije. V začetnem na najbolj neposredno in izven območja mesta je naprej proti obdobju transformacije podelstva iz agrarne v obmestno ur-Grosupljem nanizana vrsta naselij, ki imajo ugodno povezavo bano pokrajino, je imelo območje B zaradi neposrednejše poz mestom. V območju B so analizirana in prikazana naselja vezave z Ljubljano prednost pred območjem A. Da je temu ta izven mesta Ljubljane, to je ona naselja, ki so statistično ko, nam kažejo tudi indeksi rasti prebivalstva v posameznih obravnavana kot samostojna naselja. Leta 1869 je bilo ob območjih. V območju B izstopa indeks rasti prebivalstva med Dolenjski cesti, onstran Grubarjevega kanala, le malo hiš, leti 1910 in 1931, ki je bil 126,32. Posebej veliko povečaprvo večje naselje je bil Rudnik, ki je danes del mesta nja prebivalstva v območju B je bilo med leti 1953 in 1961 Ljubljane, prav tako kot Glince in Vič. V tej dobi je na s indeksom 129,1. V območju A beležimo nadpovprečen indeks stranicah našega modela v izven mestnih naseljih živelorasti prebivalstva v zadnjem obdobju med leti 1971 in 1981, skoraj izključno samo agrarno prebivalstvo. V območju B je ko je bil kar 130,82. Videti je, da je s tem že nakazan doleta 1869 in je prav tako še danes, živelor znatno manj lju- doč izredno hiter razvoj prebivalstva v območju A, ki se do- di kot v območju A, poglavitni vzrok temu je v tem, da se loma povezuje s razvojem prebivalstva in naselij v območju Ljubljana razteza daleč v to območje ter je izven mestni d., to je v naseljih na in ob osamelcih. Za naselje na osad- del območja B znatno manjši. Prehodni pas med gričevjem melcih v Ljubljanskem barju je značilno, da so bile spre- in "barjem" je v območju B v primerjavi z A, skromnejši za- membe števila prebivalstva med posameznimi popisi nekoliko radi razmeroma manj obsežnih vršajev in je nudil v agrarni bolj umirjene kot v območju A. Zanimivo je, da beležimo za dobi manj možnosti za razvoj kmetijstva. ta naselja dokajšnje povečanje prebivalstva v obdobju med

Bližina Ljubljane, kot centra zaposlovanja prebivalstva, lio- je prav tako kot v območju B, močno vplivala na razvoj ob- močja A. V območju A so v relativnem smislu še dokajšnje možnosti za intenzifikacijo poselitve in drugih dejavnosti,

ki so v območju B mnogo bolj izkoriščene. V ekonomsko geografskem smislu je pomemben faktor, da je bil najprej zgrajen del avtoceste med Vrhniko in Ljubljano ter je bila s tem znatno razbremenjena stara in za urbanizacijo pomembna cesta. Pričakujemo, da bo stara cesta med Ljubljano in Vrhniko imela odločilno vlogo kot osrednja komunikacija za bolj ali manj značilno obliko obcestne urbanizacije. V začetnem obdobju transformacije podeželja iz agrarne v obmestno urbano pokrajino, je imelo območje B zaradi neposrednejše povezave z Ljubljano prednost pred območjem A. Da je temu tako, nam kažejo tudi indeksi rasti prebivalstva v posameznih območjih. V območju B izstopa indeks rasti prebivalstva med leti 1910 in 1931, ki je bil 126,32. Posebej veliko povečanje prebivalstva v območju B je bilo med leti 1933 in 1961 z indeksom 129,1. V območju A beležimo nadpovprečen indeks rasti prebivalstva v zadnjem obdobju med leti 1971 in 1981, ko je bil kar 130,82. Videti je, da je s tem že nakazan bodoč izredno hiter razvoj prebivalstva v območju A, ki se deloma povezuje z razvojem prebivalstva in naselij v območju d₁, to je v naseljih na in ob osamelcih. Za naselja na osamelcih v Ljubljanskem barju je značilno, da so bile spremembe števila prebivalstva med posameznimi popisi nekoliko bolj umirjene kot v območju A. Zanimivo je, da beležimo za ta naselja dokajšnje povečanje prebivalstva v obdobju med 1869 in 1880, kar si lahko razlagamo s tem, da so agromelioracijski uspehi osuševanja Ljubljanskega barja imeli pozitiven vpliv na povečanje prebivalstva tudi v teh naseljih, kar je potrebno graditi na pilotih. Na meter(bodočih temeljev

ki so bila poleg Črne vasi in Lip pomembna jedra agrarne kolonizacije Barja. V tem času je prišlo do največjega povečanja prebivalstva tudi v območju d_2 , to je v Črni vasi in Lipah z indeksom 123,08, ki v kasnejših obdobjih (med popisi prebivalstva) ni bil nikdar presežen. Do največje stagnacije prebivalstva v osrednjem delu Barja (d_2) je prišlo v obdobju 1961-1971 z indeksom 84,47. V naslednjem obdobju 1971-1981 beležimo za Črno vas in Lipe indeks 114,37, kar nam kaže na hitro povečevanje prebivalstva v zadnjem času, tako intenzivne rasti ter dveh naselij nismo zabeležili vse od leta 1890, to je obdobja, ko je bila agrarna kolonizacija Ljubljanskega barja na višku.

Prvotno so na Barju gradili lesene hiše, ki pa so jih že kmalu po prvi svetovni vojni začele nadomeščati zidane. Melik (1934) pravi, da je bilo leta 1926 od skupnega števila 189 hiš samo še 41 lesenih (22 %). Toda zavedeni v zmotu po imenitnem učinku prve polovice poglobljevalnih del v Ljubljani, pri novih gradnjah niso več gledali na višino nekdanjih povodnji, marveč so nove zgradbe postavljali v normalni splošni višini zemljišča, kakor da niso na Barju in se za povodnji sploh ni treba več brigati. Danes so lesene hiše na Barju redke (fotografija).

Kasneje kot v drugih obmestnih naseljih Ljubljane je tudi v Črni vasi in Lipah ob vedno večjem pomanjkanju parcel za individualno gradnjo prišlo do intenzivnejše pozidave tega dela Barja. Gradnja je tu dražja in zahtevnejša kot drugod, ker je potrebno graditi na pilotih. Na meter^{dolžine} bodočih temeljev

zabijejo v tla približno 3 pilote, to so približno 8-10 metrov dolga okleščena in narobe obrnjena debla. Za graditelje je ugodna razmeroma nizka cena zemljišča in dokajšnja bližina mesta.

imeli leta 1869 na kilometer "obale" približno 70 % prebivalstva. Naselja na južnem obrobju Ljubljanskega barja (C) imajo skupaj v absolutnem smislu največ prebivalcev. Deagrarizacija podeželja je tu najmočnejša, od leta 1869 do 1981 se je število prebivalstva v tem območju povečalo le za slabih 54 %, kar je znatno manj kot v ostalih območjih. Posebej je zanimivo, da je v delu tega območja c_2 , to je v naseljih ob vršaju Iške, beležimo stalno upadanje števila prebivalstva vse od leta 1890 do 1948. Še posebno v obdobju med 1931 in 1948 ko je bil indeks rasti prebivalstva le 79,94.

Kot smo že ugotovili leži večina naselij v prehodnem območju med dvema različnima prirodno geografskima enotama, ta stik, mejo smo imenovali "obala". Izmerili smo dolžino "obale" do leta 1981 se je ta slika močno spremenila. Največje relativno povečanje prebivalstva smo zabeležili v enoti B z 230 prebivalcev na km "obale" ali v primerjavi z letom 1869 je napravili primerjavo sprememb med stanjem leta 1869 in 1981 (tabela 7):

Tabela 7

Število prebivalcev na km "obale" v izven mestnih naseljih Ljublj. barja

Enota	"obala" v km	1869	1981	1981/1869
A	39	80	208	2,6
B	11	74	230	3,1
C	64	108	167	1,5
D (d_1)	32	54	128	2,3

Leta 1869 je v enoti C, to je na južnem obrobju Barja bilo na 1 km "obale" približno 108 prebivalcev. V enoti A je bilo na kilometer "obale" 80 in v enoti B 74 ljudi, kar je veliko manj kot v enoti C. Enoti A in B sta v primerjavi z enoto C imeli leta 1869 na kilometer "obale" približno 70 % prebivalstva. Kaže se nam razmeroma presenetljiva slika, da je v enoti C bilo leta 1869 na kilometer "obale" razmeroma največ prebivalcev, čeprav so tu zaradi stika krasa z barjem fizično geografski pogoji razmeroma neugodni. V primerjavi z ostalimi območji je bila tu izrazita agrarna prenaseljenost. V osrednjem delu Ljubljanskega barja v enoti D je živel na kilometer "obale" 54 prebivalcev, kar je znatno manj kot v ostalih enotah. Tu smo lahko upoštevali le prebivalstvo na osamelcih,

"otokih" Ljubljanskega barja, to je naša podenota d_1 , ker sta Črna vas in Lipe v osrednjem delu Barja ti dve naselji lokalno nista vezani na "obalo".

Do leta 1981 se je ta slika močno spremenila. Največje relativno povečanje prebivalstva smo zabeležili v enoti B z 230 prebivalci na 1 km "obale" ali v primerjavi z letom 1869 je prišlo do kar 3,1 kratnega povečanja. Podobno veliko povečanje prebivalstva, ki je sicer le nekoliko manjše, kot v enoti B, je bilo v enoti A, kjer je leta 1981 živel na 1 km "obale" 208 ljudi, oziroma je v primerjavi s stanjem leta 1869 prišlo do 2,6 kratnega povečanja. Zanimivo je, da se je za 2,3 krat povečalo število prebivalstva v enoti D oziroma d_1 na osamelcih v Ljubljanskem barju. Obratno je v enoti C v letu 1981, ki je bila leta 1869 razmeroma najintenzivnejše brez Ljubljane in Vrhniče) 37,84 %. Ta delež kmečkega

poseljena, prišlo do razmeroma skromnega povečanja prebivalstva na 1 km "obale" in to le 1,5 krat. Kaže se nam relativno zaostajanje rasti prebivalstva na južnem obrobju Ljubljanskega barja v primerjavi s severozahodnim in severovzhodnim obrobjem, ter s poselitvijo na osamelcih v Ljubljanskem barju.

leta 1961. V izven mestnih naseljih RA Območju Ljubljanskega Nekdanja pretežno agrarna struktura izvenmestnih - podeželskih barja se je znižal delež kmečkega prebivalstva leta 1961 naselij se je bistveno spremenila, s spremembami v družbeno ekonomskih odnosih je prišlo do znatnih transformacij v bilo v tem letu slovensko povprečje. V naslednjem desetletju intenzivnosti poselitve po posameznih območjih poselitve do leta 1971 se je delež kmečkega prebivalstva v izven mest- oziroma enotah modela poselitve.

14,02 % (Slovenija 20,44 %, Jugoslavija 38,22 %) ali v pri- 2.2.4 Agrarno prebivalstvo

merjavi z letom 1961 je razlika 9,97 % (diagram tabela 8).

Spremembe v deležu kmečkega prebivalstva v različnih časovnih obdobjih po posameznih enotah modela so ilustrativen pokazatelj transformacije podeželja. S podatkom o deležu kmečkega prebivalstva po posameznih naseljih razpolagamo za popise prebivalstva leta 1953, 1961 in 1971. Podrobni rezultati popisa prebivalstva za leto 1981 še niso na razpolago. Kasneje nameravamo to analizo še dopolniti. Tako smo lahko analizirali spremembe v deležu kmečkega prebivalstva le za osem- najstletno obdobje.

Letno se je število kmečkega prebivalstva v obdobju 1953-1961 Rezultati kažejo sicer splošen proces hitre deagrarizacije povprečno zmanjševalo za 233 ljudi v naslednjem obdobju do podeželja, kar je značilno za celo Slovenijo. Leta 1953 je leta 1971 se je to povprečje znižalo na 183 prebivalcev. To bilo skupno povprečje kmečkega prebivalstva v izven mestnih nam kaže, da je stopnja deagrarizacije v izven mestnih naseljih na območju Ljubljanskega barja (to je naselij seljih na območju Ljubljanskega barja se presegla najinter- brez Ljubljane in Vrhnike) 37,84 %. Ta delež kmečkega

prebivalstva je le malo nižji od slovenskega povprečja, ki je bilo 41 % in bistveno nižji od jugoslovanskega povprečja v tem letu (60,85 %). Do leta 1961 se je delež kmečkega prebivalstva v Sloveniji zmanjšal na 31,12 % (razlika 9,88 %), oziroma v Jugoslaviji od 60,85 % na 49,58 % leta 1961. V izven mestnih naseljih na območju Ljubljanskega barja se je znižal delež kmečkega prebivalstva leta 1961 na 23,99 % (razlika 13,85 %). To je že precej manj kot je bilo v tem letu slovensko povprečje. V naslednjem desetletju do leta 1971 se je delež kmečkega prebivalstva v izven mestnih naseljih na območju Ljubljanskega barja še zmanjšal na 14,02 % (Slovenija 20,44 %, Jugoslavija 38,22 %) ali v primerjavi z letom 1961 je razlika 9,97 % (diagram tabela 8).

Če upoštevamo, da je bilo med popisom leta 1961 in popisom leta 1953 osem let razlike in v naslednjem obdobju do leta 1971 deset let razlike, je bila stopnja zmanjševanja kmečkega prebivalstva v prvem obdobju še znatno večja kot v drugem obdobju. V absolutnem smislu se je skupno število kmečkega prebivalstva v izven mestnih naseljih na Ljubljanskem barju zmanjšalo med letoma 1953 in 1961 od 6737 na 4867 ali za 1870 ljudi. V naslednjem desetletju do leta 1971 se je kmečko prebivalstvo na Barju zmanjšalo za nadaljnjih 1839 ljudi. Letno se je število kmečkega prebivalstva v obdobju 1953-1961 povprečno zmanjševalo za 233 ljudi v naslednjem obdobju do leta 1971 se je to povprečje znižalo na 183 prebivalcev. To nam kaže, da je stopnja deagrarizacije v izven mestnih naseljih na območju Ljubljanskega barja že presegla najinten-

Kmečko prebivalstvo po naseljih v območju Ljubljanskega barja

Tabela 8

Naselje	1961	%	1961	%	1971	%
<u>Občina Ljubljana Vič-Rudnik</u>						
Babna Gorica	29	43	14	25	20	18
Brest	179	84	170	63	100	38
Brezovica pri Ljubljani	198	21	125	11	68	26
Črna vas	149	43	113	31	91	29
Dobrova	128	29	106	19	52	7
Draževnik	16	76	20	71	18	64
Glinek	22	40	15	20	8	13
Gorenje Blato	60	74	34	45	34	49
Goričica pod Krimom	65	53	55	43	32	26
Gumnišče	33	48	22	24	9	11
Ig	317	39	219	26	147	15
Iška	48	91	38	61	33	49
Iška Loka	153	83	134	70	82	39
Iška vas	193	74	121	42	84	28
Jezero	113	30	108	24	60	13
Kamnik pod Krimom	153	35	130	24	85	16
Komanija	12	32	7	18	7	11
Kot	68	78	56	68	39	53
Kozarje	110	17	64	7	40	5
Kremenica	32	84	18	50	10	27
Lanišče	65	35	37	26	21	12
Lavrica	107	19	50	8	26	4
Lipe	27	60	19	39	14	42
Ljubljana (skupaj)	1521	1,3	1310	1	1249	0,7
Ljubljana del Vič-Rudnik	508	2	713	2	568	1
Matena	170	86	134	63	80	39
Notranje Gorice	154	25	110	15	60	7
Pijava Gorica	103	65	63	37	17	9

Plešivica	221	52	127	28	79	16
Podpeč	46	13	35	9	18	4
Podsmreka	121	64	66	28	53	23
Preserje	52	25	47	20	24	12
Prevalje pod Krimom	48	40	40	28	35	26
Razori	39	57	40	54	24	26
Reber pri Škofljici	17	50	16	30	12	26
Sela pri Rudniku	27	39	29	33	18	19
Srednja vas	45	67	35	56	24	39
Staje	60	75	41	50	27	31
Strahomer	122	91	84	69	64	50
Stanjska vas	85	41	51	26	26	13
Škofljica	105	28	92	12	57	7
Tomišelj	162	73	113	46	60	23
Vnanje Gorice	306	45	207	28	141	17
Vrbljene	162	89	98	47	43	24
Zalog pri Škofljici	42	63	27	42	17	26
Želimlje	164	73	111	44	41	16
<hr/>						
Skupaj z Ljubljano del	2786	8	2298	5	1502	3
Skupaj z Ljubljano	3799	3	2895	2	2183	1
Stara Vrhnika	256	49	170	32	95	18
Velika Ligojna	118	43	82	29	39	15
Verd	195	22	169	16	88	9
Vrhnika	275	8	163	4	114	2
Zabočevo	35	37	33	29	27	28
<hr/>						
Skupaj občina Vrhnika	2484	24	1789	15	1142	9
Skupaj v občini brez Vrhnike	2209	31	1626	21	1028	13

Občina Vrhnika

	161	18	95	7	98	4
Bevke naselja na Ljubljanskem	267	64	204	44	141	26
Bistra Ljubljano	6212	10	46817	318	332517	223
Blatna Brezovica	212	63	142	47	99	31
Borovnica naselja na Ljubljanskem	115	11	91	7	61	4
Breg pri Borovnici del v Viču	5238	16	40835	611	264413	34
Brezovica pri Borovnici	91	51	75	41	63	30
Dol pri Borovnici Ljubljanskem	44	13	31	8	15	4
Dragomer iz Ljubljane in Vrhnike	4489	30	32165	1618	196228	98
Dražica	31	25	19	26	11	15
Drenov Grič	98	26	73	18	55	12
Laze pri Borovnici	18	13	18	14	12	10
Lesno Brdo (del)	93	49	61	34	38	19
Log pri Brezovici	134	30	74	13	53	9
Lukovica pri Brezovici	91	42	51	20	20	8
Mala Ligojna	84	67	69	50	44	33
Mirke	18	18	18	19	16	18
Niževce	28	80	22	29	15	42
Ohonica	31	51	22	29	18	24
Pako	38	30	32	22	21	16
Sinja Gorica	73	23	54	18	39	13
Stara Vrhnika	256	49	170	32	95	18
Velika Ligojna	118	43	82	29	39	15
Verd	195	22	169	16	88	9
Vrhnika	275	8	163	4	114	2
Zabočevo	35	37	33	29	27	28
<hr/>						
Skupaj občina Vrhnika	2484	24	1789	15	1142	9
Skupaj v občini brez Vrhnike	2209	31	1626	21	1028	13

živnejše obdobje. Skupni delež agrarnega prebivalstva je bil leta 1971 že razmeroma nizek, kar se je že začelo odražati v intenzivnosti izrabe tal na obrobju in v osrednjih delih Barja, kjer je opazno vedno večje opuščanje nekdanj razmeroma intenzivno obdelanih površin.

Po posameznih enotah našega modela poselitve Ljubljanskega barja deliti agrarnega prebivalstva v letih 1953 in 1971 (model) podrobneje ilustrirajo proces in stanje delografnice. njihive so razlike med posameznimi enotami in podenotami modela.

V vseh enotah in podenotah modela beležimo zmanjševanje deleža agrarne prebivalstva.

18	95	7	98	4
5	4684	3	3325	2
9	4087	6	2644	3
25	3211	16	1962	9

med Ljubljano in Vrhniko je bil leta 1953 delež kmečkega prebivalstva 35,9 %, ki se je leta 1971 zmanjšal na 10,64 %.

Med podenotama a₁ in a₂ ni velikih razlik. Delež agrarnega prebivalstva v naseljih na vrhaju šujice in Gradaščice a₂

je bil le malenkost manjši od deleža agrarnega prebivalstva v ostalih naseljih tega območja, ki kaže dokaj konformno sliko. Podena b₁ in b₂ sta v enoti B, kjer je v primerjavi z enoto a₁ delež kmečkega prebivalstva je malenkost nižji, leta 1953 32,87 % in leta 1971 se je zmanjšal na

Grosuplje

Skupaj naselja na Ljubljanskem barju z Ljubljano

Skupaj naselja na Ljubljanskem barju z Ljubljana del v Viču

Skupaj naselja na Ljubljanskem barju brez Ljubljane in Vrhnike

zivnejše obdobje. Skupni delež agrarnega prebivalstva je bil leta 1971 že razmeroma nizek, kar se je že začelo odražati v intenzivnosti izrabe tal na obrobju in v osrednjih delih Barja, kjer je opazno vedno večje opuščanje nekdanj razmeroma intenzivno obdelanih površin.

Po posameznih enotah našega modela poselitve Ljubljanskega barja deleži agrarnega prebivalstva v letih 1953 in 1971 (model) podrobneje ilustrirajo proces in stanje de-agrarizacije. Zanimive so razlike med posameznimi enotami in poenotami modela.

V vseh enotah in poenotah modela beležimo zmanjševanje deleža agrarnega prebivalstva.

V enoti A, to je v izvenmestnih naseljih na obrobju Barja med Ljubljano in Vrhniko je bil leta 1953 delež kmečkega prebivalstva 33,59 %, ki se je leta 1971 zmanjša na 10,64 %. Med poenotama a_1 in a_2 ni velikih razlik. Delež agrarnega prebivalstva v naseljih na vršaju Šujice in Gradaščice a_2 je bil le malenkost manjši od deleža agrarnega prebivalstva v ostalih naseljih tega območja, ki kaže dokaj konformno sliko.

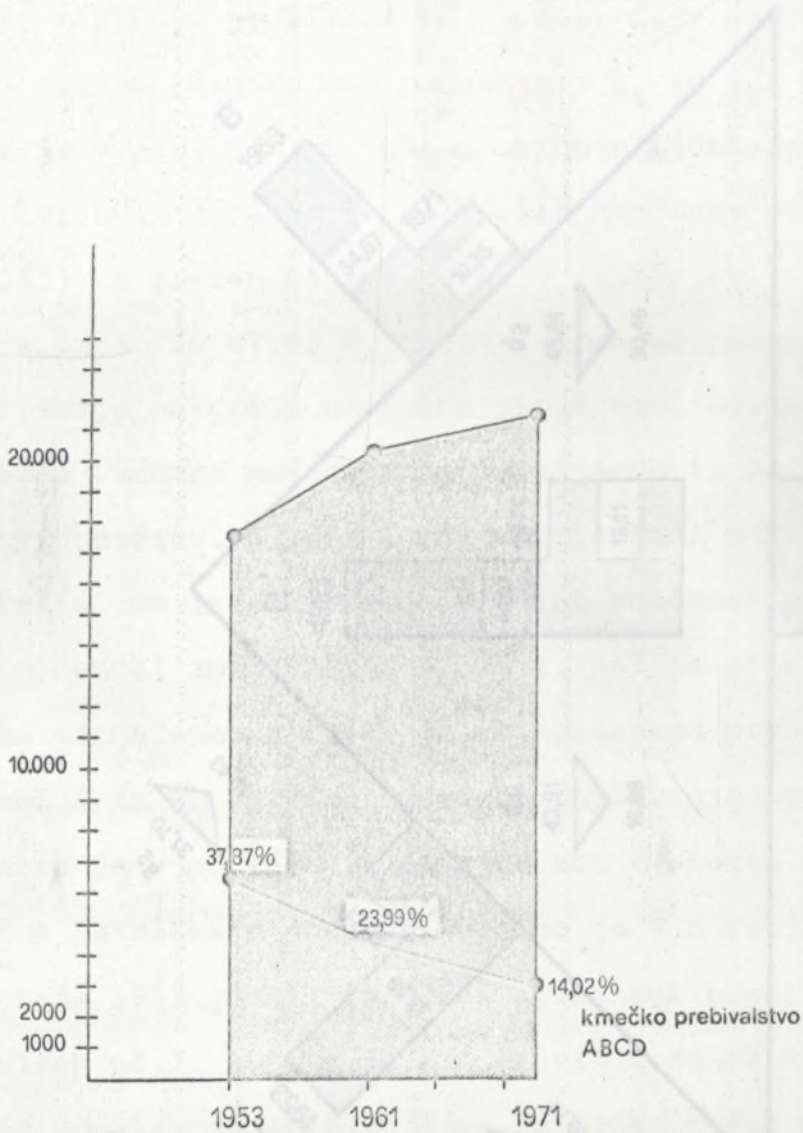
Podobna slika je bila v enoti B, kjer je v primerjavi z enoto A delež kmečkega prebivalstva le malenkost nižji, leta 1953 je znašal 32,87 % in leta 1971 se je zmanjšal na 10,35 %.

Kmečko prebivalstvo po posameznih območjih poselitve na Ljubljanskem barju

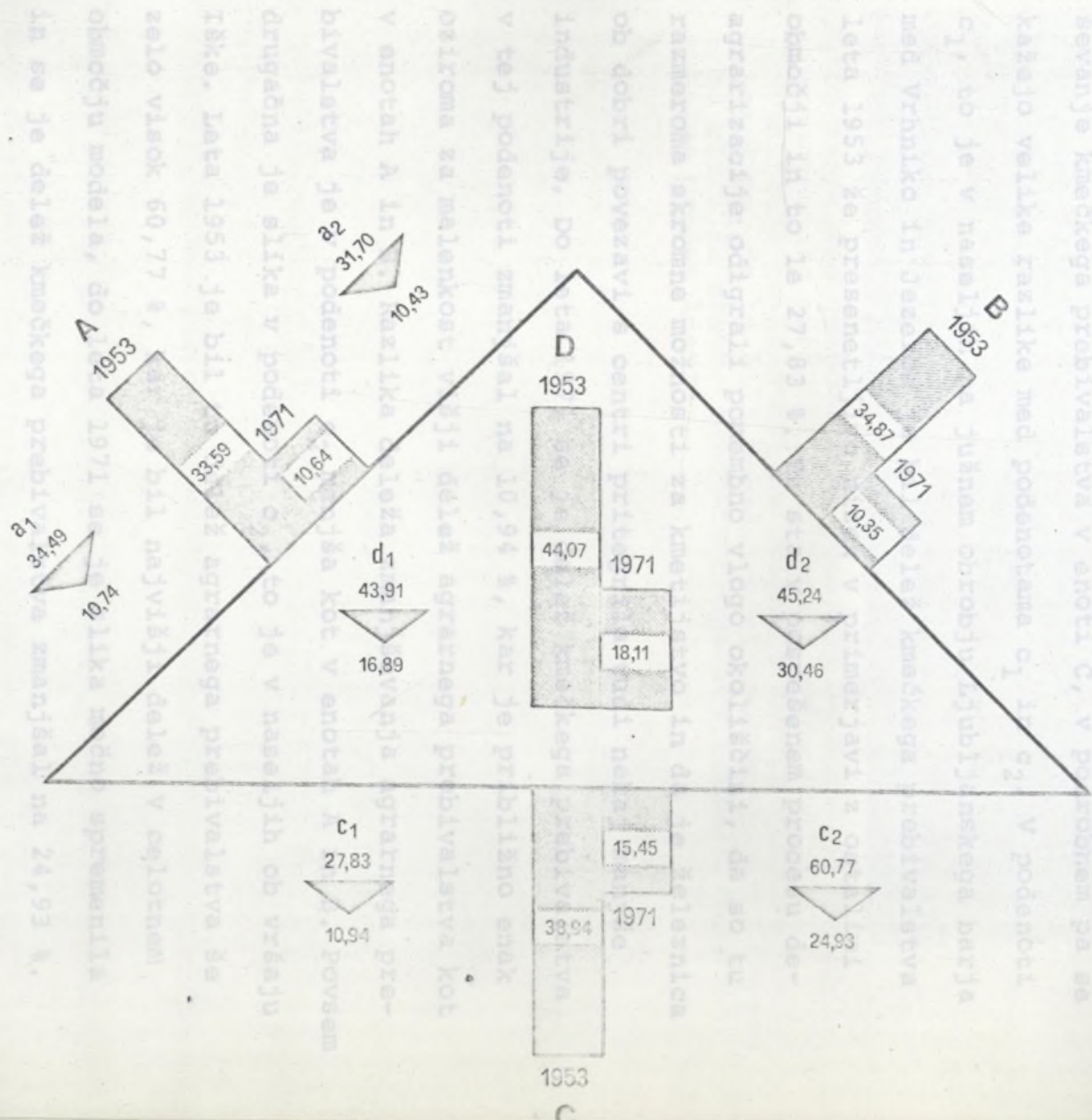
Tabela 9

Območje	1953	%	1961	%	1971	%
A						
a ₁	1161	34,49	769	20,30	440	10,74
a ₂	511	31,70	354	17,83	220	10,43
Skupaj A	1672	33,59	1123	19,45	660	10,64
B						
b ₁	523	32,87	357	17,38	226	10,35
C						
c ₁	1470	27,83	1189	19,49	699	10,94
c ₂	1634	60,77	1208	41,61	759	24,93
Skupaj C	3104	38,94	2379	26,42	1458	15,45
D						
d ₁	1262	43,91	858	28,18	579	16,89
d ₂	176	45,24	132	32,04	106	30,46
Skupaj D	1438	44,07	990	28,64	684	18,11
Skupaj A,B,C,D	6737	37,84	4867	23,99	3028	14,02

Delež kmečkega prebivalstva v primerjavi s skupnim številom prebivalstva v opazovanem območju Ljubljanskega barja.

PRIMERJAVA DELEŽA KMEČKEGA PREBIVALSTVA PO ENOTAH MODELA POSELITVE MED LETI
1953 - 1971

V naslednjih treh primerih obratno razporeditve kmečkega prebivalstva (enota C) je bilo leta 1953 33,94 % kmečkega prebivalstva in leta 1971 se je ta delež zmanjšal na 10,64 %. V primeru enote B prebivalstva so v primerjavi s stanjem v enoti A in B znatno večji. Štasti je znatno povprečno manj veliko zmanjšanje kmečkega prebivalstva v enoti C, v primeru pa se kažejo velike razlike med podenotami C1 in C2. V podenoti C1, to je v naselju s skupno obratno razporeditve kmečkega prebivalstva med vrtniki in jete, je leta 1953 ke presenetljivo visok delež kmečkega prebivalstva in to je 27,83 % in leta 1971 se je zmanjšal na 10,94 %. V primerjavi z enoto D, ki je v primerjavi z enotami A in B najbolj razmeroma skromne možnosti za kmetijsko in industrijsko obdobje povezavi, centri priljubljenosti in industrije, do leta 1953 je delež kmečkega prebivalstva v tej podenoti zmanjšal na 10,94 %, kar je približno enak delež za malenkost večji delež agrarnega prebivalstva kot v enotah A in B. V primeru enote D, ki je v primerjavi z enotami A in B najbolj razmeroma skromne možnosti za kmetijsko in industrijsko obdobje povezavi, centri priljubljenosti in industrije, do leta 1953 je delež kmečkega prebivalstva v tej podenoti zmanjšal na 10,94 %, kar je približno enak delež za malenkost večji delež agrarnega prebivalstva kot v enotah A in B. V primeru enote D, ki je v primerjavi z enotami A in B najbolj razmeroma skromne možnosti za kmetijsko in industrijsko obdobje povezavi, centri priljubljenosti in industrije, do leta 1953 je delež kmečkega prebivalstva v tej podenoti zmanjšal na 10,94 %, kar je približno enak delež za malenkost večji delež agrarnega prebivalstva kot v enotah A in B.

V naseljih na južnem obrobju Ljubljanskega barja (enota C) je bilo leta 1953 38,94 % kmečkega prebivalstva in leta 1971 se je ta delež zmanjšal na 15,45 %. Ti deleži kmečkega prebivalstva so v primerjavi s stanjem v enotah A in B znatno večji. Zlasti je značilno povprečno manj hitro zmanjševanje kmečkega prebivalstva v enoti C, v podrobnem pa se kažejo velike razlike med podenotama c_1 in c_2 . V podenoti c_1 , to je v naseljih na južnem obrobju Ljubljanskega barja med Vrhniko in Jezerom je bil delež kmečkega prebivalstva leta 1953 že presenetljivo nizek v primerjavi z ostalimi območji in to le 27,83 %. Tu sta v pospešenem procesu de- agrarizacije odigrali pomembno vlogo okoliščini, da so tu razmeroma skromne možnosti za kmetijstvo in da je železnica ob dobri povezavi s centri pritegnila tudi nekaj manjše industrije. Do leta 1971 se je delež kmečkega prebivalstva v tej podenoti zmanjšal na 10,94 %, kar je približno enak oziroma za malenkost višji delež agrarnega prebivalstva kot v enotah A in B. Razlika deleža zmanjševanja agrarnega prebivalstva je v podenoti c_2 manjša kot v enotah A in B. Povsem drugačna je slika v podenoti c_2 , to je v naseljih ob vršaju Iške. Leta 1953 je bil tu delež agrarnega prebivalstva še zelo visok 60,77 %, kar je bil najvišji delež v celotnem območju modela, do leta 1971 se je slika močno spremenila in se je delež kmečkega prebivalstva zmanjšal na 24,93 %. Brez dvoma ima zasluge za tako visoko stopnjo zmanjševanja deleža kmečkega prebivalstva v tem območju povečan cestni promet z možnostjo zaposlitve v neagrarnih dejavnostih in nove hiše in to večinoma neagrarno prebivalstvo, ki je razvoj manjše lokalne industrije. V tem primeru se je

Sl.11. Ob starejšem gospodarskem poslopju so zgradili novo stanovanjsko hišo, ki je obdana z vodo. Mnogokrat graditelji novih stavb ne dvignejo dovolj visoko temeljev, da bi bili povsem varni pred poplavami, čeprav so starejše stavbe zgrajene drugače (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

razmerjih do ostalih enot kot leta 1953. V podenoti d_2 , to je naselijih vezanih na osamelce, se je delež kmečkega prebivalstva od leta 1953, ko je bil 43,91 % zmanjšal leta 1971 na 16,89 %, kar je še vedno razmeroma veliko v primerjavi s stanjem v enotah in podenotah A, a_1 , a_2 , B in C. V podenoti d_2 , to je v Črni vasi in Lipah, je bilo leta 1953 45,24 % agrarnega prebivalstva in leta 1971 še vedno razmeroma veliko 30,46 %. Ta delež kmečkega prebivalstva je najvišji, ki ga beležimo v katerikoli enoti ali podenoti našega modela v letu 1971. Kaže nam v relativnem smislu najmanjše zmanjševanje kmečkega prebivalstva prav v osrednjem in od poplav najbolj ogroženem območju. To se sklada s analizo razvoja prebivalstva v modelu poselitve, s katero smo

Sl.12. Poplavljenno zemljišče ob cesti v Črni vasi, kjer v zadnjem desetletju razmeroma intenzivno grade številne nove hiše in to večinoma neagrarno prebivalstvo, ki je zaposleno v Ljubljani (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

pokazalo, da je bilo smiselno, da smo oblikovali podenote osnovnih enot modela, ki so navezane na osnovne prirodno geografske razlike v posameznih območjih poselitve.

V posameznih enotah in podenotah modela se nam kažejo

V osrednjem delu Ljubljanskega barja (enota D) smo oblikovali dvoje podenot: d_1 za naselja na osamelcih in podenoto d_2 za naselja najmlajše kolonizacije (Črna vas in Lipe) v osrednjem delu Barja. Za vsa ta naselja je značilno, da je bila leta 1953 v primerjavi z ostalimi enotami modela stopnja kmečkega prebivalstva najvišja in to 44,07 %, tako je ostalo tudi še leta 1971, ko je bilo v tej enoti povprečno še 18,11 % kmečkega prebivalstva. Prišlo je sicer do znatnega zmanjševanja deleža kmečkega prebivalstva, ki pa je ostalo v enakih razmerjih do ostalih enot kot leta 1953. V podenoti d_2 , to je naseljih vezanih na osamelce, se je delež kmečkega prebivalstva od leta 1953, ko je bil 43,91 % zmanjšal leta 1971 na 16,89 %, kar je še vedno razmeroma veliko v primerjavi s stanjem v enotah in podenotah A, a_1 , a_2 , B in C. V podenoti d_2 , to je v Črni vasi in Lipah, je bilo leta 1953 45,24 % agrarnega prebivalstva in leta 1971 še vedno razmeroma veliko 30,46 %. Ta delež kmečkega prebivalstva je najvišji, ki ga beležimo v katerikoli enoti ali podenoti našega modela v letu 1971. Kaže nam v relativnem smislu najmanjše zmanjševanje kmečkega prebivalstva prav v osrednjem in od poplav najbolj ogroženem območju. To se sklada z analizo razvoja prebivalstva v modelu poselitve, s katero smo v tem območju ugotovili le majhno povečanje števila prebivalstva v absolutnem smislu, v primerjavi z razvojem ostalih

enotah modela, tu je prišlo v relativnem smislu do stagnacije prebivalstva.

V posameznih enotah in podenotah modela se nam kažejo zanimive razlike deleža kmečkega prebivalstva, ki je najnižji na onih delih obrobja Ljubljanskega barja z dobrimi prometnimi povezavami in možnostmi zaposlitve v neagrarnih dejavnostih. V bližini urbanih središč se pozna razmeroma intenzivno poseljevanje podeželja z nekmečkim prebivalstvom, kar še posebej vpliva na zniževanje deleža kmečkega prebivalstva. Prav ta proces razmeroma intenzivnega naseljevanja nekmečkega prebivalstva na podeželju v izven mestnih naseljih, kot smo jih imenovali, z izgradnjo številnih in večinoma enodružinskih hiš zavzema vedno večje območje. Zlasti je to občutno v onih predelih podeželja, ki so bližje mest in lahko trdimo, da velja to v bolj ali manj intenzivni obliki za vsa naselja na območju Ljubljanskega barja. To so nakazale že starejše študije (Habič, 1962; Lah 1965), ki so obravnavale med ostalimi problemi, dnevno migracijo delovne sile. V teh študijah je problem nakazan v glavnem s strani dnevne migracije aktivnega, nekdanj v veliki meri agrarnega prebivalstva. V zadnjih desetletjih je intenzivneje prišlo ob pomanjkanju stanovanj v mestih, do razmeroma intenzivne gradnje in poseljevanja mestnega prebivalstva na podeželju ozrioma so spreminjanja podeželskih naselij v spalna naselja, kjer je bilo z obilo lastnega dela v prostem času, v okvirih ali na obrobju obstoječih zazidalnih struktur, mogoče relativno poceni priti do stanovanja z večjim ali manjšim vrtom.

Lasten vrt, ozrioma manjše obdelovalno zemljišče okrog hiše ni brez pomena, saj je to lahko znaten vir dodatne oskrbe in kar pome^{mben} finančni element razmeroma velikemu številu prebivalstva. Na južnem obrobju Ljubljane nam to dokazuje razmeroma intenzivno in razširjeno najemniško vrtničkarstvo mestnega prebivalstva (Špica).

Ljubljani na njenem levem bregu pod Notranjimi Goricami Na podeželju se prepletata dva procesa, to je spreminjanje (Malik, 1963, 23). Po Ljubljani, so poleg najrazličnejših dejavnosti prvotnega kmečkega prebivalstva z znanim procesom deagrarizacije in poseljevanje zlasti onih delov podeželja, z mestnim prebivalstvom, ki je v bližini urbanih središč.

Proces poseljevanja podeželja je praviloma v naraščanju, ker ne beležimo zmanjševanja, oziroma upadanje (števila prebivalstva v podeželskih naseljih, temveč rast ob povečevanju zazidanih površin. Ta proces je zlasti intenziven na obrobju Barja.

Urad ima sedem velikih tovornih ladij za večje železno blago, od katerih nosi vsaka devetdeset tovorov ali tristo centov. Cesarska blagajna, ki je te ladje zgradila, vzdržuje na vsaki ladji mojstra in pet hlapcev... Nadzorstvo nad ladijskimi mojstri in hlapci, ki jih je vsega petdeset in nad drugimi (ki imajo v Ljubljani 30,, na Vrhniki 60, na Igu 30, v Loki 30 in Podpeči tudi 30 majstnih ladij) ima samo višji prejemnik; le ta je njihova nadrejena oblast."

Is tega poročila lahko ugotovimo, da ni bila plovna le Ljubljani, temveč tudi Ižica do Iga in po njenem pritoku Ločca nedvomno do Iške Loke. V tem času se Iška, ki še ni bila regulirana, ni direktno izlivala v Ljubljani, temveč s

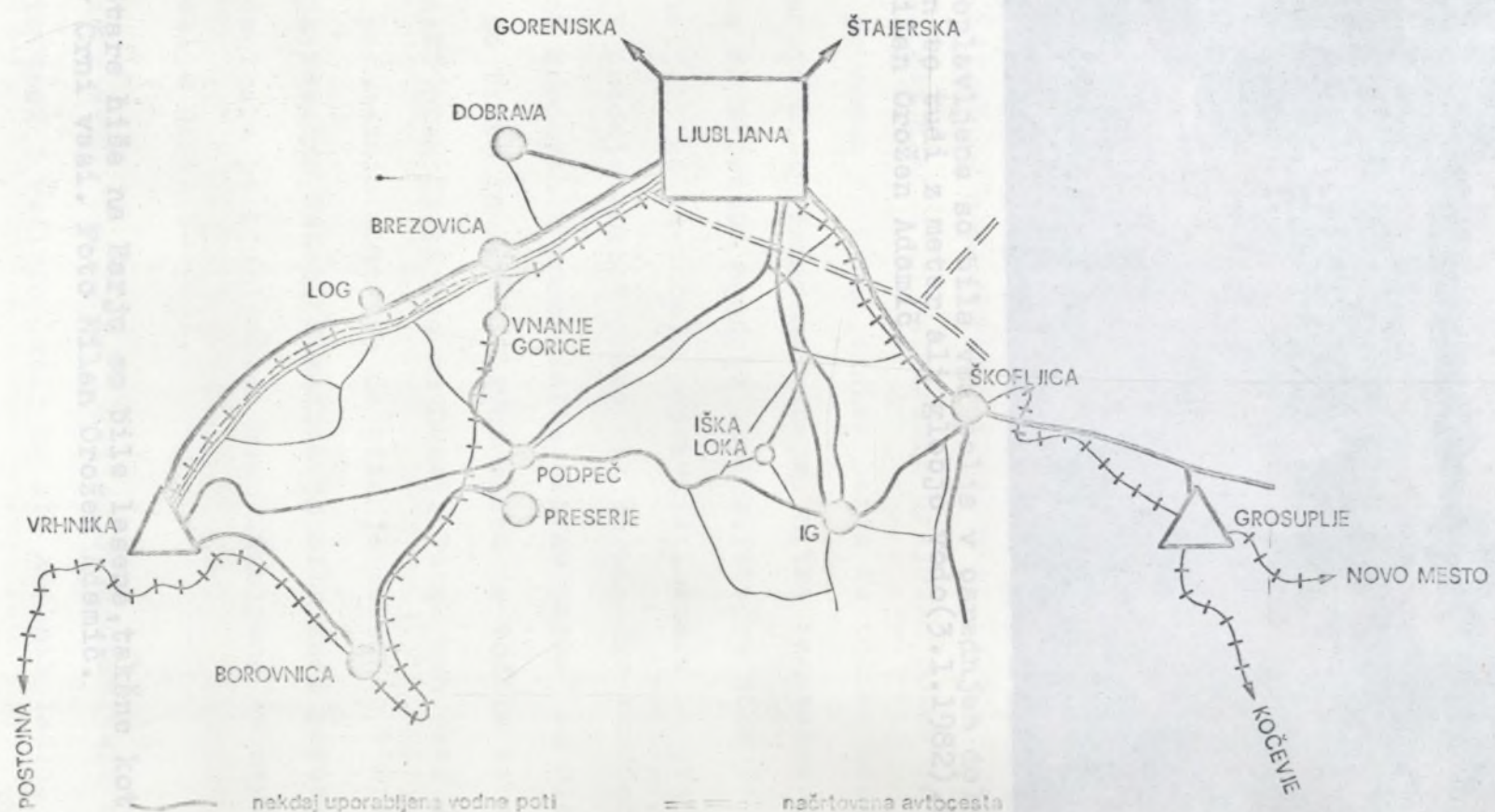
III. ORIS PROMETNEGA OMREŽJA NA LJUBLJANSKEM BARJU

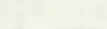
Ljubljanica je bila dolga stoletja najpomembnejša prometna pot preko Ljubljanskega barja. Videti je, da so bile že v rimski dobi izvršene prve regulacije in ureditve struge. O tem nam priča tudi dobro ohranjen ostanek nekdanje struge Ljubljanice na njenem levem bregu pod Notranjimi Goricami (Melik, 1963, 23). Po Ljubljanici, so poleg najrazličnejših ostalih tovorov, dovažali v Ljubljano iz Podpeči gradbeni material. Kamen iz Podpeči so uporabljali že za gradnjo Emone.

O plovbi in prometu po Ljubljanici pripoveduje tudi Valvazor (1689, 264), ki med drugim pravi: "Velike tovarne ladje spadajo pod cesarski višji dacarski in vodni urad glavnega mesta Ljubljane...Omenjeni urad ima sedem velikih tovornih ladij za večje železno blago, od katerih nosi vsaka devetdeset tovorov ali tristo centov. Cesarska blagajna, ki je te ladje zgradila, vzdržuje na vsaki ladji mojstra in pet hlapcev...Nadzorstvo nad ladijskimi mojstri in hlapci, ki jih je vsega petdeset in nad drugimi (ki imajo v Ljubljani 30,, na Vrhniki 60, na Igu 30, v Loki 30 in Podpeči tudi 30 majhnih ladij) ima samo višji prejemnik; le ta je njihova nadrejena oblast."

Iz tega poročila lahko ugotovimo, da ni bila plovna le Ljubljanica, temveč tudi Ižica do Iga in po njenem pritoku Ložca nedvomno do Iške Loke. V tem času se Iška, ki še ni bila regulirana, ni direktno izlivala v Ljubljanico, temveč s

PROMETNO OMREŽJE

	nekadaj uporabljena vodne poti		načrtovana avtocesta
	železnica		glavna cesta
	opuščena železnica		porabljivejša cesta preko Barja
	avtocesta		ceste

Sl.13. Poplavljeni so bila vsa polja v osrednjem delu Barja in to tudi z meter ali globlje vodo (3.1.1982). Foto Milan Orožen Adamič.

plovba po vodah na Ljubljanskem barju ša toliko bolj pomembna, ker je bila razmeroma cenena, hitra ter varna. Tako je bilo vse do začetkom zgodnje kapitalistične dobe (v začetku 18. stoletja), ko so začeli popravljati stare in graditi nove ceste. Z gradnjo mostov preko rek je odpadlo zamudno prevažanje na brodocih. "Komerzialne glavne ceste" so olajšale dostop do Trsta in Reke. Glavna cesta je vodila iz obeh pristanišč prek Ljubljane na Dunaj. Potek teh cest je bil za razvoj posameznih mest vse do gradnje železnice v sredini 19. stoletja izredno važen. Pomembna je bila tudi povezava pristanišča Trsta po Ljubljani mimo Ljubljane in naprej po Savi, dalje proti Turčiji.

Sl.14. Stare hiše na Barju so bile lesene, takšne kot je ta v Črni vasi. Foto Milan Orožen Adamič.

zanje tovorov 7 velikih ladij in 180 majhnih ladij, s katerimi je upravljalo več kot 300 ljudi, če k temu prištejemo še prebivalstvo, ki je bilo zaposleno s prekladanjem tovorov

pritokom Lošco v Ižico, tako sta bili ti dve vodi skupaj vsaj precej bolj vodnati kot sta danes. Brez dvoma je bila najbolj prometna Ljubljanska, ne gre pa zanemariti tudi plovbe med Ljubljano in Igom oziroma Iško Loko, z nadaljevanjem poti naprej proti Turjaku, na Dolenjsko in z odcepom na Notranjsko. Po Ljubljanski so vozile kar velike ladje za prevažanje železnega blaga. Fužinarstvo in predelava železa je bilo v Prevozništvu po Ljubljani je začelo upadati, ko so vgradili tej dobi na Slovenskem dokaj razvito.

"Komerzialni glavni cesti" med Ljubljano in Vrhniko na severo-
Po Ljubljani je bila plovba možna le do brzic na Fužinah, večino tovora so prekladali v Ljubljani. V dobi tovarništva po razmeroma slabih in neustrezno urejenih poteh je bila rad-plovba po vodah na Ljubljanskem barju še toliko bolj pomembna, ker je bila razmeroma cenena, hitra ter varna. Tako je bilo vse do začetkom zgodnje kapitalistične dobe (v začetku 18. stoletja), ko so začeli popravljati stare in graditi nove ceste. Z gradnjo mostov preko rek je odpadlo zamudno prevažanje na brodovih. "Komerzialne glavne ceste" so olajšale dostop do Trsta in Reke. Glavna cesta je vodila iz obeh pristanišč prek Ljubljane na Dunaj. Potek teh cest je bil za razvoj posameznih mest vse do gradnje železnic v sredini 19. stoletja izredno važen. Pomembna je bila tudi povezava pristanišča Trsta po Ljubljani mimo Ljubljane in naprej po Savi, dalje proti Turčiji. prekop 1786, cesta Ljubljana-Ig 1826, cesta v Črno vas 1830, itd.). Po obsežnosti in zahtev- V Valvazorjevem času so na Ljubljani uporabljali za prevažanje tovorov 7 velikih ladij in 180 majhnih ladij, s katerimi je upravljalo več kot 300 ljudi, če k temu prištejemo mlajšo gradnjo avtoceste med Vrhniko in Ljubljano, kar so bili še prebivalstvo, ki je bilo zaposleno s prekladanjem tovorov

in drugimi dejavnostmi, je bilo za tisti čas v prevozništvu zaposlenih razmeroma zelo veliko ljudi. Na to dobo nas na Vrhniki in v Ljubljani spominjajo številna imena ulic ali delov mesta: Breg, Velika Čolnarska ulica, Mala Čolnarska ulica, itd....Čolnarji so večinoma prebivali v Trnovem in ribiči na Krakovem.

Prevozništvu po Ljubljani je začelo upadati, ko so zgradili "komercialni glavni cesti" med Ljubljano in Vrhniko na severozahodnem obrobju in cesto na severovzhodnem obrobju Ljubljanskega barja proti Novemu mestu. Dokončno je promet po vodah Ljubljanskega barja propadel v sredini 19.stoletja z izgradnjo železnic. Do Ljubljane je bila železnica zgrajena leta 1849 z nadaljevanjem čez Kras proti Trstu, ki je bil dograjen leta 1857. Ko so gradili progo proti Trstu, so jo morali speljati preko Barja, da so jo lahko počasi do kraških pobočjih dvignili skoraj 200 m nad Ljubljansko barje. Trasa te železniške proge se je naslonila na trdnejše in pred poplavamami varnejše obrobje Ljubljanskega barja, Vnanje Gorice in Notranje Gorice, kjer pa so morali prečkati precejšen del Barja. To je bila ena od največjih gradenj tistega časa, ki je zahtevala vse dotedanje tehnično znanje in izkušnje, ki so si jih pridobili z osuševanjem Barja in gradnjo cest (Cornovec 1769, Grubarjev prekop 1786, cesta Ljubljana-Ig 1826, cesta v Črno vas 1830, itd.). Po obsežnosti in zahtevnosti se gradnja železnice z mostom preko Ljubljani in Borovniškim viaduktom ne more primerjati z dobrih 120 let mlajšo gradnjo avtoceste med Vrhniko in Ljubljano, kar so bili

Sl. 15. Postavljanje pilotov za temelje nove hiše na Barju.
Foto Milan Orožen Adamič.

Sl.16. Na meter temeljev postavijo približno 3 pilote, ki jih zabijejo v zemljo na roko ali z bagerjem. Foto Milan Orožen Adamič.

graditeljem na voljo številni novi materiali in mehanizacija. V letih med 1886 in 1900 sta bili zgrajeni še dve pomembni železniški progi na obrobju Ljubljanskega barja: Ljubljana-Grosuplje z odcepoma v Novo mesto in Kočevje, ter odcep od proge Ljubljana Trst pri Brezovici proti Vrhniki. To železniško progo so kasneje po drugi vojni (v šestdesetih letih) opustili. Na prelomu stoletja je bil tako dovršen del obrobja Ljubljanskega barja povezan z železnico, ki je imela pomembno in odločilno vlogo za rast in deagrarizacijo izven mestnih naselij. V zatišju izven teh prometnih povezav so ostala naselja ob vršaju Iške, kar se kaže tudi v tem, da je bilo tu leta 1953 še dobrih 60 % agrarnega prebivalstva, največ v celotnem območju Ljubljanskega barja.

Z intenzivnejšim razvojem cestnega prometa ob koncu petdesetih in v začetku šestdesetih let je železnica postopoma izgubila na pomenu za prevoz lokalnega prebivalstva. Vedno več prometa se je začelo preusmerjati na ceste. To nam dobro ilustrira že Habičeva (1962) geografsko monografska študija o Vrhniki, kar je bil tudi poglavitni vzrok kasnejše opustitve železniške proge do Vrhnike. Povečana vloga cestnega prometa je pospešila proces deagrarizacije in neagrarni razvoj onih izvenmestnih naselij, ki so bolj odmaknjena od železnice.

Leta 1981 je bila dograjena avtocesta med Vrhniko in Ljubljano, ki je za lokalno prebivalstvo brez pomena oziroma predstavlja celo oviro, ker jo je mogoče prečkati med Ljubljano in Vrhniko le na petih mestih (pri Brezovici, pri Lukovici, pri Logu, pri Drenovem Griču in Sinji Gorici). Stara cesta

med Ljubljano in Vrhniko je bila s tem precej razbremenjena in lokalne cestne povezave preko avtoceste so razmeroma dobro urejene, nastale pa so težave dostopa do nekaterih kmetijskih zemljišč. Z izgradnjo avtoceste je bil napravljen tudi dokaj obsežen poseg v hidrografske razmere tega dela obrobja Ljubljanskega barja. Zgrajeni so bili sicer številni manjši mostovi oziroma prepusti, ki pa jih bo potrebno stalno skrbno vzdrževati, sicer lahko pričakujemo precejšnje težave, ker številni manjši potoki z obrobja nanašajo na barje precejšnje količine materiala.

Kot smo že podčrtali, je prehodni pas med obrobim gričevjem in "barjem" najbolj intenzivno poseljeno območje. V tem sušnejšem območju potekajo mednarodno pomembne prometnice (Predlog 1982), ker pa je to območje razmeroma ozko in se tu prepletajo najrazličnejši interesi, je potrebno s tem prostorom še posebno skrbno gospodariti. Zato je tu še toliko bolj potrebna dobro načrtovana in strogo izvajana urbanistična ureditev obrobja Barja, ki mora biti usklajena z interesi občin Vrhnika in Ljubljana Vič-Rudnik. To je zlasti pomembno za občino Vič-Rudnik, ki ima dokaj omejene možnosti za širjenja Ljubljane na "barje". V teh načrtih pa moramo že danes predvideti in zavarovati komunikacijske koridorje (na primer obnova in modernizacija železnice med Ljubljano in Vrhniko).

Preko Ljubljanice, če odštejemo mostove na Vrhniki in v Ljubljani sta na Ljubljanskem barju le dva mostova in sicer Goricami in Podpečjo. Cesta v Črno vas je danes asfaltirana cestni most pri Podpeču, ter v bližini stari železniški most

proge Ljubljana-Trst. Nekdaj in ponekod se še vedno prevažajo preko Ljubljanice s čolni. Najbolj znan tak brod preko Ljubljanice je bil v Lipah (Melik 1963), tu so sicer zgradili nov vodovod v Lipe in Črno vas in po njem je preko reke speljana pešpot. Prečne povezave preko Ljubljanice so še vedno razmeroma skromne in reka je v marsičem tudi ekonomsko geografska meja, ki je ne gre zapostavljati. Gradnja mostov na "barju" je zahtevna, težavna in draga, to se je pokazalo tudi pri gradnji mostov čez Ljubljanico in Mali Graben pri Livadi (1981). S to novo cesto prek Ljubljanice in Malega Grabna je mnogo pridobil južni del Ljubljane. Izboljšala se je povezava Ižanske ceste z mestom, ko so zgradili nov Karlovški most in je postal promet čez stari Karlovški most oviran zaradi zmanjšane višine nad cesto pod novim mostom. Najpomembnejšo cesto preko Ljubljanskega barja, Ižansko cesto, so zgradili leta 1829. To, kot vse ostale ceste na Barju, na obeh straneh spremlja jarek. Preko Ižice je poleg mosta na Ižanski cesti, ki je bil obnovljen v šestdesetih letih, še več mostov. Leta 1905 je bil zgrajen preko Ižice most, ki je povezal Peruzzijsvo cesto z Ižansko cesto. Tu v začetku Črne vasi je najvažnejše cestno križišče na Barju. Važen je tudi most, ki blizu Kožuha prečka Ižico s cesto, ki preko Hauptmanc vodi na Lavrico, blizu je še odcep od Ižanke, ki pelje v Mateno. Na Ižansko cesto prečna je pomembna barjanska cesta v Črno vas, Lipe in do Podpeči, ki je mnogokrat poplavljenjena. Prav tako je pogosto poplavljenjena cesta med Notranjimi Goricami in Podpečjo. Cesta v Črno vas je danes asfaltirana

do Lip, to je do mosta preko regulirane Iške, od tu naprej je tudi večkrat na leto poplavljena za nekaj dni. Ureditev tega mosta in zvišanje ceste bi bila velika pridobitev za Lipe. Prečno na te glavne ceste je vrsta manjših mostov z odcepi. To so večinoma leseni mostovi s potmi do zemljišč onstran jarkov, ki so prevozni le v sušnem času. Vzdrževanje zaradi zelo razvejane mreže jarkov in velikega števila mostov je zamudno ter drago. Vzporedno z opuščanjem zemljišč, ki jih je začela zaraščati preslica in grmičevje, je opuščeni vedno več teh mostov, namenjenih agrarnemu izkoriščanju zemljišč. Z razmeroma intenzivno pozidavo ob glavnih barjanskih cestah so do novih stavb zgradili številne stalne in trajnejše mostove oziroma prehode preko kanalov, katerih propustnost za visoke vode je mnogokrat vprašljiva in je do določene mere oviran odtok visokih voda z Barja. Urbanizacija se na Barje razmeroma nekontrolirano in hitro širi, temu problemu se po našem mnenju posveča premalo pozornosti. Na to je opozarjal že Melik (1934), ki med drugim pravi: "Pa tudi mnogi zasebni mostovi silno zadržujejo odtok vode, ker so premajhni. Na Barju je ves svet prepreden z jarki, vsak zemljiški kos obdan z njimi. Posebno važno funkcijo imajo oni večji jarki, ki teko ob cestah in ki se vanje izteka voda iz manjših jarkov. En sam premajhen most na takem odtočnem jarku, pa se mnogim posestnikom zadržuje odtok in zavleče povodenj za nekaj dni. Tudi zasebni mostovi, zlasti na pomembnejših jarkih, bodo morali imeti predpisano določeno velikost prereza, tudi dva do trikrat tako velik, kakor gapotrebuje normalna voda."

Obstoječe prometno omrežje na Ljubljanskem barju je razmeroma dobro razvejano, zlasti če upoštevamo številne manjše poti, ki jih pogosto imenujejo "štrađoni" in potekajo ob vseh večjih kanalih. Zaradi grezanja in razmeroma pogostih poplav, je treba te poti stalno dograjevati in vzdrževati z nasipavanjem. V prihodnje bo treba pred običajnimi poplavami zavarovati cesti med Notranjimi Goricami in Podpečjo, ter povezavo z Ižansko cesto preko Lip, s tem bi znatno izboljšali povezavo velikega dela južnega obrobja Ljubljanskega barja z Ljubljano in razmere v Lipah.

razvoj človeštva (Seest ... 1976). Za to obdobje je značilno prizadevanje, da bi povečali obdelovalna zemljišča tudi z melioracijami, ki so jih začeli načrtovati in izvajati. Zgradili so več odtočnih kanalov na Ljubljanskem barju in najpomembnejši Grubarjev prekop. Prav izgradnja tega kanala, ki je bil za tiste čase tudi izjemen tehnični dosežek, je omogočila postopno osuševanje in temeljito preobrazbo nekdanjega barja. Barja v pravem pomenu te besede, s šotošči, kot posebnega tipa prirodno geografske pokrajine s specifičnimi oblikami šiviljenja, ki je bil do tega časa bolj ali manj ekološko nedotaknjen ali antropogeno le malo preoblikovan svet, danes ni več. Obrobje Barja je bilo poseljeno z vrsto agrarnih naselij, katerih obdelovalna zemlja je segala do barja. S prvimi uspehi osuševanja, ki so bili v primerjavi s stanjem pred izgradnjo Grubarjevega prekopa, izredni, so bila naselja na obrobju Barja jedra šiviljenja obdelovalnih površin na barje. Da bi kolonizirali in iskoriščali tudi osrednje dele, ki so od "obal" barja razmeroma oddaljeni,

IV. ZAKLJUČEK

S prvimi večjimi melioracijami in spreminjanjem razmer na Ljubljanskem barju so začeli v dobi razsvetljenstva (sredina in druga polovica 19. stol.). V tem času so se temeljito in globoko preobrazili nazori zahodnega sveta. Razsvetljenstvo je razvilo nove predstave o človeku, njegovih ciljih, njegovem položaju in prostoru v katerem živi - o naravi. Prizadevali so si ustvariti nove materialne in družbene odnose. V tem času so se izoblikovali poglavitni temelji za moderni razvoj človeštva (Beest ... 1978). Za to obdobje je značilno prizadevanje, da bi povečali obdelovalna zemljišča tudi z melioracijami, ki so jih začeli načrtovati in izvajati. Zgradili so več odtočnih kanalov na Ljubljanskem barju in najpomembnejši Grubarjev prekop. Prav izgradnja tega kanala, ki je bil za tiste čase tudi izjemen tehnični dosežek, je omogočila postopno osuševanje in temeljito preobrazbo nekdanjega barja. Barja v pravem pomenu te besede, s šotošči, kot posebnega tipa prirodno geografske pokrajine s specifičnimi oblikami življenja, ki je bil do tega časa bolj ali manj ekološko nedotaknjen ali antropogeno le malo preoblikovan svet, danes ni več. Obrobje Barja je bilo poseljeno z vrsto agrarnih naselij, katerih obdelovalna zemlja je segala do površin na barje. S prvimi uspehi osuševanja, ki so bili v primerjavi s stanjem pred izgradnjo Grubarjevega prekopa, izredni, so bila naselja na obrobju Barja jedra širjenja obdelovalnih površin na barje. Da bi kolonizirali in izkoriščali tudi osrednje dele, ki so od "obal" barja razmeroma oddaljeni,

so začeli z izgradnjo ceste preko barja od Ljubljane proti Igu in to šele slabih pet desetletij za izgradnjo Grubarjevega prekopa. Ob izjemnih naporih kolonizatorjev (Melik 1927) so se kazali uspehi, ki pa vse do današnjih časov niso rodili mnogokrat preveč optimistično pričakovanih sadov. V dobrih dvesto letih prizadevanj, velikih naporov, uspehov pa tudi porazov, ker so poplave še vedno razmeroma pogoste, je nekdanje šotno barje povsem spremenilo svojo prvotno podobo. Od nekdanjih približno 11.000 ha zemljišč s šoto, jih je danes ohranjenih le še nekaj nad 100 ha (Peterlin, 1971). Z agrarno kolonizacijo, rezanjem šote, postopno izgradnjo obsežnega in močno razvejanega osuševalnega sistema jarkov na Ljubljanskem barju, je celotna pokrajina dobila povsem novo podobo intenzivne antropogeno preoblikovane pokrajine. Ljubljansko barje je eno največjih poplavnih področij v Sloveniji, s svojimi posebnostmi in problemi mu ni primerjave v Sloveniji. Nekdanja večinoma izrazito agrarna naselja na obrobju in lišče odpadkov, ki je danes med Cesto dveh cesarjev in Cornovcem ter naj bi se razširilo preko Cornovca proti Ljubljani, v svojem razvoju tesno povezana s stanjem fizično geografskih razmer na Ljubljanskem barju. Ko je zlasti po letu 1945 vsesplošen proces deagrarnizacije podeželja intenzivneje zajel tudi naselja na obrobju Barja in v njegovem osrednjem delu je s tem prišlo, navkljub razmeroma intenzivnim prizadevanjem širše družbene skupnosti (Lah 1965), do postopnega spreminjanja ter opuščanja številnih nekdanj pretežno agrarni izrabi namenjenih površin. Zanimivo je, da je saga

deagrarizacija najprej oziroma najintenzivneje načela naselja na obrobju Barja. V absolutnem smislu so naselja na obrobju Ljubljanskega barja hitreje naraščala kot naselja v Barju, ker so tu razmeroma ugodnejši prometni in drugi pogoji za gradnjo številnih večinoma enodružinskih hiš prebivalstva, ki je zaposleno v neagrarnih dejavnostih. Danes je ob počasnejši rasti naselij v osrednjem delu Barja, delež agrarnega prebivalstva tu večji kot v naseljih na obrobju. Ob vedno večjem pomanjkanju za individualno gradnjo primernih zemljišč se urbanizacija širi vedno globlje in intenzivneje v Barje ter območja, ki niso varna pred poplavami. Pozidava se vedno bolj strnjeno razrašča na obeh straneh cest na Barju. Iz nekdanjih starih naselbinskih jeder na obrobju Barja sega urbanizacija vedno globlje v njegove osrednje dele. Zlasti je ta proces očiten in ne nazadnje nevaren za vedno večje število prebivalstva, na južnem obrobju Ljubljane (Murgle, Rakova Jelša, Sibirija, Galjevica, Jurčkova pot, Livada, Peruzzijska cesta, Ižanska cesta, Črna vas itd.). Centralno odlagališče odpadkov, ki je danes med Cesto dveh cesarjev in Cornovcem ter naj bi se razširilo preko Cornovca proti Ljubljani je ne nazadnje namenjeno in načrtovano tako, da bi bila kasneje mogoča pozidava teh površin. Velik del Rožne doline, Trnovega in Murgel je bil nasipan s smetmi. ~~nekaterih izhodiščih,~~ so se vedno bolj nagibali prvi možnosti. Mnenja smo, da je Na Ljubljanskem barju se srečujejo najrazličnejše oblike izprecej odločno ekonomskih elementov in ekoloških faktor-rabe oziroma interesi, ki jih bo potrebno skrbno pretehtati in med seboj usklajevati. Kmetijstvo se v bližini Ljubljane na obrobju Barja vedno bolj umika urbanizaciji, ki že sega

preko omejitev postavljenih v načrtu za "Ljubljano 2000". Poplave in to ne le vsakih nekaj deset let, pa so na Barju še vedno razmeroma pogoste. Zato bomo tem problemom, ne več kakor nekdanj, v interesu kmetijstva, temveč v interesu urbanizacije, morali posvečati več pozornosti in tudi temu ustrezno ukrepati. S tem bomo sledili in dosegli nov ekonomsko antropocentrično ter ekološko utemeljen cilj zmanjševanje pritiska urbanizacije na kmetijsko najugodnejše površine v drugih območjih izven Ljubljanskega barja. Druga oblika, s katero bi lahko sledili istemu cilju, je sprostitvev in podpiranje pozidave gričevnatega ter večinoma gozdnega obrobja, ki se ga osnutek načrta "Ljubljana 2000" v skladu s tradicionalno zakoreninjeno urbanistično prakso še vedno dosledno ogiba. V analizi razvoja prebivalstva smo ugotovili izredno hitro naraščanje naselij na obrobju Ljubljanskega barja med Ljubljano in Vrhniko (A) ter Grosupljami (B). Razmeroma ugodnejši trdinski svet na obrobju Ljubljanskega barja je že razmeroma intenzivno urbaniziran. Tu ostajata ob intenzifikaciji obstoječe zazidave, dvoje možnosti: gradnja na enostavno dostopni ravnini proti osrednjim in od poplav ogroženim delom Barja ali pospeševanje gradnje v gričevnatem svetu. Vsi dosedanji načrti, zlasti pa oni sloneči na ozkih in mikro ekonomskih prostorskih izhodiščih, so se vedno bolj nagibali prvi možnosti. Mnenja smo, da je precej dolgoročno ekonomskih elementov in ekoloških faktorjev, ki govore odločilno tudi v prid drugi možnosti.

Naše analize dokazujejo, da lahko pričakujemo v bodočnosti znatno intenzifikacijo pozidave ter poselitve obrobja Ljubljanskega barja. Ob sedanjih razmerah in stanju poplavin na Ljubljanskem barju, ki so še vedno izredno obsežne ter jih realno ne bo mogoče nikdar povsem odpraviti, se kaže, da urbanizaciji izogibati osrednjih delov Barja. V osrednjih delih Barja bi bilo zato smotrnejše razvijati druge oblike izrabe, kot so kmetijstvo, gozdarstvo (topole) na kmetijsko ekstenzivno izkoriščanih površinah in podobno.

6. Kerošec B., 1978: Naš prostor v času in projekciji. Geodetski zavod SRS, Ljubljana.
7. Krajevni leksikon I. knjiga, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1968
8. Krajevni leksikon II. knjiga, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1971
9. Lah A., 1965: Ljubljansko barje. Problemi uredjanja in gospodarskega izkoriščanja v obdobju 1945-1961.
10. "Ljubljana 2000" Urbanistični načrt Ljubljane delovni osnutek. Skupščina mesta Ljubljane, Delegatsko gradivo št.46, priloga II., 9.3.1982, Ljubljana
11. Malovrh C., 1946: Porast Ljubljane in okoliških krajev od 1.1825 do 1931 v luči statistike hiš. G.V. Ljubljana.
12. Melik A., 1927: Kolonizacija Ljubljanskega barja. Tiskovna zadruga, Ljubljana.
13. Melik A., 1930: Razvoj Ljubljane. G.V. 5-6., Ljubljana.
14. Melik A., 1934: Povodnji na Ljubljanskem barju. Kronika mestne občine Ljubljanske, L.I., št.11, str. 3-8., Ljubljana.
15. Melik A., 1938: Razvoj železniškega omrežja na ozemlju Jugoslavije. G.V.14. Ljubljana.

V.LITERATURA

17. Melik A., 1963: Ob dvessoletnici osuševalnih del na barju. G.Z. 8., Ljubljana.
1. Best Holle G., in sod.1978: Zgodovina v slikah, 13.knjiga, Državna založba Slovenije, Ljubljana
18. Načrt pravil za Državna založba Slovenije, Ljubljana
2. Habič P., 1962:Vrhnika. Geografska monografija manjšega mesta. G.Z. 7., Ljubljana
19. Orožen Adamič M., 1971: Problemi okolja in odlaganje trdnih odpadkov v Ljubljani.
3. Hochenwart F., 1838: Die Entsumpfung des Laibacher Morastes. Ljubljana
20. Peterlin S., 1971: Nekoč je bilo Ljubljansko barje.
4. Kokole V.,1971:Centralni kraji v SR Sloveniji. G.Z.12, Ljubljana.
5. Kopatin V., 1934: Gabrijel Gruber S.J. in njegov prekop. Kronika mestne občine Ljubljanske, L.l., št.l., str.8-14., Ljubljana.
6. Korošec B., 1978: Naš prostor v času in projekciji. Geodetski zavod SRS, Ljubljana.
7. Krajevni leksikon I.knjiga, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1968
23. Prebivalstvo, Ljubljana in stanovanj v letu 1971, Kmetijsko prebivalstvo, Beograd
8. Krajevni leksikon II.knjiga, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1971
24. Predlog smernic za pripravo dokumentov "Ljubljana 2000"
9. Lah A., 1965: Ljubljansko barje. Problemi urejanja in gospodarskega izkoriščanja v obdobju 1945-1961., Ljubljana.
10. "Ljubljana 2000" Urbanistični načrt Ljubljane delovni osnutek. Skupščina mesta Ljubljane, Delegatsko gradivo št.46, priloga II., 9.3.1982, Ljubljana
11. Malovrh C.,1946: Porast Ljubljane in okoliških krajev od 1.1825 do 1931 v luči statistike hiš. G.V. Ljubljana.
27. Slovenski pravopis 1962, SAZU, Državna založba Slovenije
12. Melik A., 1927:Kolonizacija Ljubljanskega barja. Tiskovna zadruga, Ljubljana.
28. Sifrer M., Orožen Adamič M., 1979: Prispevek k programu razvoja barja. Tiskovna zadruga, Ljubljana
13. Melik A., 1930:Razvoj Ljubljane. G.V. 5-6., Ljubljana.
14. Melik A., 1934:Povodnji na Ljubljanskem barju. Kronika mestne občine Ljubljanske, L.l., št.l., str. 3-8., Ljubljana.
29. Kranjc N., 1971: Problemi okolja in odlaganje trdnih odpadkov v Ljubljani, G.V. 42., str. 69-89, Ljubljana.
15. Melik A., 1938: Razvoj železniškega omrežja na ozemlju Jugoslavije. G.V.14. Ljubljana.
30. Šarli F., 1938: Razvoj železniškega omrežja na ozemlju Jugoslavije 1850-1880. Zadruga tiskarna v Ljubljani (Maks Blejo), Ljubljana.

16. Melik A., 1964: Rast naših mest v novi dobi. Dela SAZU 16, Inštitut za geografijo 8., Ljubljana
17. Melik A., 1963: Ob dvestoletnici osuševalnih del na Barju. G.Z. 8., Ljubljana.
18. Načrt pravil za novi slovenski pravopis 1981, SAZU, 1979, Državna založba Slovenije, Ljubljana
19. Orožen Adamič M., Pleskovič B., 1975: Problemi okolja in odlaganje trdih odpadkov v Ljubljani. G.V. 47., str. 121-132, Ljubljana.
20. Peterlin S., 1971: Nekoč je bilo Ljubljansko barje. Proteus L.33., št. 9-10., str.425-429, Ljubljana.
21. Popis stanovništva 1953, Osnovni podaci o stanovništvu, Knjiga XV, Beograd 1960. Savezni zavod za statistiku
22. Popis stanovništva 1961, Poljoprivredno stanovništvo, Knjiga XV, Beograd 1966. Savezni zavod za statistiku.
23. Prebivalstvo, popis prebivalstva in stanovanj v letu 1971, Kmetijsko prebivalstvo, Beograd 1973, Zvezni zavod za statistiko
24. Predlog smernic za pripravo dokumentov "Ljubljana 2000" 1982, Skupščina mesta Ljubljane, Delegatsko gradivo št. 45, priloga II., 11.2.1982, Ljubljana.
25. Ravnik M., 1981: Galjevica. Način življenja Slovencev v dvajsetem stoletju, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani, Partizanska knjiga, Ljubljana.
26. Slovar slovenskega knjižnega jezika 1970, SAZU, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
27. Slovenski pravopis 1962, SAZU, Državna založba Slovenije, Ljubljana
28. Šiferer M., Orožen Adamič M., 1979: Prispevek k programskemu delu zazidalnega načrta za območje Rudnika. Tipkopis 20.str., Geografski inštitut Antona Melika SAZU, Ljubljana.
29. Škerjanc N., 1970: Mestna četrt Krakovo v Ljubljani, G.V. 42., str. 69-89, Ljubljana.
30. Škerl F., 1938: Ljubljana v prvem desetletju ustavne dobe 1860-1869. Zadržna tiskarna v Ljubljani (Maks Blejč), Ljubljana.

31. Vrhovnik I., 1933: Trnovska župnija. Ljubljana.
32. Vrišer I., 1974: Mesta in urbano omrežje v SR Sloveniji. G.Z.14., Ljubljana
33. Zgodovina Slovencev, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1979.
34. Žerovnik M. 1973: Poročilo o opazovanju poplav in njihovih učinkov v Gradaški dolini, v Horjulski dolini ter na Ljubljanskem barju ob Malem Grabnu. Arhiv Geografskega inštituta Antona Melika, SAZU.